

MUSTI

ELÄINTARINA

KIRJOITTANUT

EINO LEINO

«Kuka tietää, meneekö ihmisen sielu ylöspäin ja eläimen sielu alaspäin?»

Salomon Saarnaaja.

KUSTANTAJA

ARVI A. KARISTO, HÄMEENLINNA

HÄMEENLINNA 1916

©.Y. HÄMEENLINNAN UUSI KIRJAPAINO

I

Sininen silta.

— Hau! sanoi Musti.

— Hau, hau! vastasin minä. Mutta miksi sinä haukut aina?

— Hm, hymähti Musti ja kävi miettiväiseksi. Maailmassa on aina paljon haukuttavaa.

— Siinä saatat todellakin olla oikeassa.

Ja nyt oli vuoro minun omasta puolestani käydä miettiväiseksi.

En ole vielä tainnut ehtiä mainitakaan, että Musti oli koira ja kasvoi minun kotonani. Me olimme siis lapsuuden ystäviä, kuten sanotaan, jotakuinkin samanikäisiä, vieläpä kotvasen samankokoisiakin.

Maailma vieroitti meidät sitten monta kertaa toisistamme. Mutta me tapasimme toisemme aina jälleen, tutustuimme jälleen ja tulimme hyväiksi ystäviksi.

Joku aika sitten tapasin minä unessa hänet. Hän seiso i sen sinisen sillan päässä, josta

kaikkien hyvien lasten tie Höyhensaarille käy. En tiedä, kuinka lienen sinne joutunutkaan, vaikka en ole koskaan pitänyt erikoisen hyvänä lapsena itseäni. Tottapa se oli tapahtunut erehdyksestä taikka olin joistakin aivan muista syistä tullut lapsuuden armaita aikoja muistelleeksi.

Kuu paistoi heleästi. En ollut aluksi häntä huomatakaan, vaikka hän istui siinä niin vakavana korvat pystyssä niinkuin olin tottunut hänet näkemään isäni kartanolla.

— Hau! sanoi Musti, huomattessaan, että aioin aivan tervehtimättä ja sanaa puhumatta ohitse mennä. Kuka sinä olet? Mistä sinä tulet? Lietkö oikeilla asioillakaan?

Pysähdyin heti, tervehdin kohteliaasti ja annoin kättä hänelle.

— Anteeksi, taisin kulkea muissa mietteissäni . . . Mutta emmeköhän me ole vanhoja tuttavita?

Nyt vasta suvaitsi Mustikin minua lähemmin tarkastaa, nuuskaisi kerran ja hyppäsi samalla kohoksi ilmaan.

— Musti, virkahdin minä hiljaisesti.

Olisittepa nähnyt, kuinka hän ilahtui! Hän hyppi, hän tanssi, hänen päänsä oli alituisesti

oman pääni tasalla. Minun täytyi suorastaan varjella itseäni hänen hyväilyiltään.

— Hau, hau! haukahti hän aina välillä, silmät pelkästä riemun runsaudesta killillään. Sinä vanha veijari! Mitä oli sinulla Höyhensaarilla tekemistä?

— Oikeastaan ei enempää kuin sinullakaan, koetin itseäni puolustella. Mutta olipa hauskaa, että sentään tavattiin vielä kerran ennen kuolemaamme.

Mutta samalla muistin minä jotakin, joka teki minut hyvin vakavaksi.

— Kuulepas, virkahdin hänelle hetken perästä. Mikäli oikein muistan, pitäisi sinun olla jo aikoja sitten kuollut. Mutta olethan sinä siinä ilmielävänä minun edessäni!

Myöskin Musti, joka sillä välin oli pistänyt pieneksi intiaanitanssiksi, talttui nuo sanat kuullessaan ja istahti äskeiselle paikalleen varsin vakavana.

— Niin minunkin mielestäni, myönnytteli hän sitten. Mikäli itse muistan asiaa, pitäisi minun olla kuollut oikeastaan. Mutta ethän sinä voi väittää mitenkään, etten minä olisi yhtä elävä kuin sinäkin.

— En millään ehdolla, riensin heti hänelle vakuuttamaan. Mutta jotakin ihmeellistä tässä on. Sillä muistanhan minäkin joskus surreeni sinun kuolemaasi.

— Ei siinä mitään ihmeellistä ole, väitti Musti. Olen minäkin monta kertaa surrut sinun elämäsi. Mutta onko varma sitten, ettet sinäkin ole jo aikoja sitten kuollut?

Vaikka kysymys oli hiukan kummallinen, oli minun tuiki vaikea mennä sitä valheeksikaan väittämään. Katsoin sentähden vain hänen silmäkulmiinsa, nähdäkseni, piilikö niissä ehkä jotakin vilpillistä tai loukkaavaa, ja vilkaisin samalla hänen suupieliinsä, peljäten että hän ehkä jälleen laski vain leikkiä kanssani.

Mutta Musti näytti päinvastoin tuiki totiselta.

— Mikään ei ole niin aivan varmaa maailmassa, vastasin sitten ja istahdin hänen viereensä sillankaiteelle. Voi olla, etten ole koskaan elänytäkään. Mutta minä tunnen kärsiväni. Ja jotakinhan senkin pitäisi todistaa.

— Se on mahdollista, myönsi Musti. Kenties ne juuri sitä nimittävätkin elämäksi. Minä en kärsi enää. Siitä saattaisi kylläkin tehdä sen johtopäätöksen, että olen kuollut.

— Epäilemättä, vastasin minä. Mutta ehkä sinä elät kuitenkin, vaikka toistaiseksi ainoastaan minun aivoissani.

Musti katsoi kummastuneena minuun.

— Sekin saattaa olla mahdollista, virkahti hän sitten. Kaikki on mahdollista tässä maailmassa, jossa ei ole alkua eikä loppua ja jossa kaikki kiertyy kerälle, mitä ikinä me ajattelemme.

Ja hetken perästä hän lisäsi hiukan raskasmielisesti:

— Ennen olin minä oikea koira. Nyt olen minä vain tarukoira. Mutta parempi sekin kuin ei olla koira ollenkaan eikä missään eikä milloinkaan.

Puristin hänen käpäläänsä ystävällisellä osanotolla.

— Niinhän meidän kaikkien lopulta käy, virkahdin sitten tuskin kuuluvasti. Olkaamme siis tyytyväisiä kohtaloomme!

Musti nyykäytti päätään ymmärtäväisesti. Eikä sitten kumpikaan pitkään aikaan puhunut mitään.

Siinä istuimme me siis molemmat sinisen silan päässä miettien elämän ja kuoleman arvoitusta, me molemmat vanhat ystävät, vanhat leikitoverit, joilta leikki oli loppunut kummaltakin

ja joiden kummankin eteen vasta unessa oli auennut maailmoiden pohjattomuus.

Kuu kimalteli, virta välkähteli sillan palkkien alla. Ja virralla vierivät kuin katinkulta meidän kummankin mielikuvamme . . .

II

Maitokuppi.

— Kuulepas, Musti, kysyin kerran häneltä. Milloin sinä oikeastaan rupesit toden teolla ajattelemaan?

— Minä olen ollut ajatteleva koira hamasta nuoruudestani, virkahti Musti arvokkaasti.

— Sen kyllä uskon, vastasin hänelle tulevalla kunnioituksella. Mutta sinun ensimmäinen itsetietoinen ajatuksesi? Mikä se oli?

— No niin, aivan varhaisinta nuoruuttani minä en luonnollisesti muista oikein. Muistan ainoastaan, että heti kun kynnelle kykenin, rupesin tutkimaan ympäröivän elämän ilmiöitä samalla uteliaalla mielenkiinnolla, millä vähän myöhemmin opin tarkastelemaan myöskin oman sala-peräisen olentoni sisäisiä liikuntoja.

Katsahdin hänen syviin, tummiin, viisaisiin silmiinsä ja uskoin hänen sanansa täydellisesti.

— Sinä kehityit ennemmin kuin minä, myönsin sitten nöyrästi hänelle. Minulta kului lähes parikymmentä vuotta, ennen kuin opin huomioi-

tani oikein yhdistelemään ja erottelemaan taikka toisin sanoen varsinaisesti ajattelemaan.

— Sinä olit lapsi siihen aikaan, virkahti Musti alentuvasti. Toinen kehittyy sitäpaitsi myöhemmin, toinen varhaisemmin. Taas eräät eivät kehity koskaan, sillä he eivät koskaan opi ajattelemaan.

— Ja mitä heistä tulee? kysyin hiukan pamp-pailevalla sydämellä, sillä minulla oli kaikki syy uskoa Mustin tuolla viimeisellä lauseellaan myöskin ja ehkä juuri etupäässä minua tarkoittavan.

— Jättiläislapsia, vastasi Musti, luoden minuun todellakin pitkin nokanvarttaan katseen, joka ei jättänyt enää tilaa pienimmillekään väärinkäsityksille. Ne ovat sellaisia, joilla on vain suuri pää, mutta vähän mieltä. Ja vähän mieltä on heillä juuri siksi, että heidän päässään ei mikään asia ole oikeassa järjestyksessä.

Samalla kohotti hän ylevästi pientä, mutta sopusointuisesti muodostunutta päätään ikäänkuin oikein havainnollisesti huomauttaakseen minulle, mikä syvä ja ylipääsemätön juopa oli tässä suhteessa meidän kahden välille kiinnitetty.

Tunsin itseni täysin muserretuksi.

— Ajattelemisen on aina ollut minulle vai-

keata, virkahdin sitten hiljaisesti. Se saattaa johtua siitä, ettei minun pääni ole oikein luotu sitä varten.

Musti katsahti osaaottavasti minuun ja ojensi sitten hyväntahtoisesti minulle kypälänsä.

— Ei se ollut aivan helppoa alussa minullekaan, lausui hän sitten rohkaisevasti. Se vaati päinvastoin minultakin melkein ylivoimaista henkistä ponnistusta. Mutta sitten totuin vähitellen siihen, rupesinpa tuntemaan siitä niin suurta hupia ja sisällistä tyydytystä, että se minua itseänikin oikein ihmetytti.

— Voiko ajatteleminen koskaan olla huvittavaa? kysyin häneltä vilpittömällä kummasuksella.

— Enhän minä enää vanhemmaksi tultuani olisi muuta tehnytkään, vastasi Musti. Mutta talon toimet ja ainaiset jokapäiväiset askareet ovat siinä suhteessa paljon minun kallista aikaani kaventaneet.

— Mutta sinun ensimmäinen itsetietoinen ajatuksesi? kysyin vielä kerran. Olisin sangen utelias sitä tietämään. Taikka ensimmäinen lapsuusmuistosi, joka on säilynyt sielusi komeroissa? Mikä se oli?

— Se oli nälkä, vastasi Musti päättävästi.

Nyykäytin päätäni ymmärtäväisesti hänelle. Myöskin minulla oli joitakin samantapaisia muistoja, joskin myöhemmältä ijältä.

Musti kertoi:

— Heräsin pienessä, pimeässä vasussani uunin vierellä, missä paikkani oli, ja tunsin suoliani kummallisesti nävertävän. Kestin tuota tunnetta hetkisen, mutta kun ei se ottanut viihtyäkseen, vaan kiihtyi päinvastoin yhä enemmän, nosti se minut lopuksikin jalkeilleni ja pakotti siirtymään vasun toiseen päähän, missä tiesin makean maitokupin itseäni odottavan. Sen pahempi, oli tuo kuppi usein tyhjä. Ja silloin oli tarvis tiukkaa ja jäntevää ajatustoimintaa, jos mieli minun enää ollenkaan jatkaa maallista vaellustani.

— Ymmärrän, virkahdin hänen vilpittömästi huoahahtaessaan. Nälkä onkin ehkä tärkein elämän moottoreista.

— Taikka tuska ylimalkaan, oikaisi Musti todellisen ajattelijan ylemmyydellä minua. Mutta sallinet, että jatkan kertomustani.

Pyysin anteeksi, että olin taitamattomuudekseni häirinnyt häntä. Ja Musti jatkoi:

— Kun tuo ensi kerran tapahtui minulle, en voinut ymmärtää mitään, vaan luulin joutuneeni aivan toiseen, pahaan ja kamalaan maailmaan. Mitä tämä on? ajattelin. Olenko minä hullu vai onko maailma hullu? Onhan tämä minun kuononi, onhan siinä maitokuppi. Tunnenhan minä sen laidankin aivan selvästi kielelläni. Sentään minä en saa suuhuni mitään. Tämä on kuulumatonta! . . .

— Varro vähän, uskalsin jälleen häntä keskeyttää. Tuo ei varmaankaan tapahtunut meillä?

— Eei, vastasi Musti pitkäveteisesti, sillä siellä minä tuskin sain maitoa enää ollenkaan. Kyllä se oli siellä teidän torpassanne Taka-Mörylässä . . .

— Ahaa, vastasin minä, niinkuin olisin hyvänkin uutisen kuullut, vaikka olisihan minun täytynyt tietää kysymättäkin, että se oli Mustin syntymäsija. Mutta jatkapas taas kertomustasi!

Musti rypisti otsaansa kuin kootakseen muistojaan ja ajatuksiaan.

— Maitokuppi oli ja pysyi tyhjänä, virkahti hän sitten. Painoin pääni kupin pohjaan asti, mutta samalla seurauksella. Koettelin käpäli-

läni, ensin yhdellä, sitten toisella, kunnes kaasin kupin ja löin pääni vasun seinään, josta säikähdin hirveästi. Mutta samalla siirtyi vasua peittävä vaateräsy hiukan syrjään ja minä näin huikaisevan valokuovan korkeudesta kimmeltävän. Sen valo oli kuitenkin siksi voimakas, että katsoin parhaaksi vetäytyä vähän pimeämpään siellä tarkemmin tuumiakseni tätä kaikin puolin mahdotonta tilannetta.

Nämä mietelmät puhkesivat hiljaiseen uikutukseen, joka kävi sitä äänekkäämmäksi, mitä kauemmin sitä kesti ja mitä kipeämmäksi tuo kurniva tunne tuntui kasvavan sydänelässäni.

Epäilemättä olin usein ennenkin samoin uikkuttanut, en kuitenkaan nälästä, vaan ikävästä, joka sekin kyllä saattoi kehittyä himmeästi aavis-televassa sielussani yhtä huikaisevaksi. Mutta aina oli silloin joku ystävällinen käsi korkeudesta siirtänyt vaatteiden vasun päällä, pistänyt sormen suuhuni tai kohottanut minut suorastaan johonkin toiseen onnellisempaan maailmaan, missä oli liikettä, valoa ja päivänpaistetta sekä niiden lisäksi eräitä korkeita, kirjastettuja, tuntemattomia, mutta minulle hyvin

ystävällisiä olentoja, ilman pienintäkään vilppiä tai vahingoittamisen halua mielessään.

Mutta tällä kertaa ei kuulunut sieltä niin hisaustakaan.

Mitä minä nyt teen? ajattelin. Missä ovat korkeammat olennot ja kussa laupias, avulias käsi? Ja missä on ennen kaikkea maitokuppi?

Kuppi oli kyllä paikallaan, tosin pohja ylöspäin tällä kertaa. Mutta käänsi sen mitenpäin hyvänsä ja tunnusteli sitä miltä puolen tahansa, se pysyi aina yhtä tyhjänä. Eihän auttanut muuta kuin todeta tosiasia.

Sen tehtyäni kohotin pääni ylös ja loin murheelliset, kärsimys-kirkkaat silmäni apuapyytävästi korkeuteen.

Kun ei sieltä edelleenkään mitään kuulunut eikä korkeus näyttänyt tuskaani tajuavan taikka ainakaan sitä armahtavan, päätin toimia ominpäini ja kurkotin etukäpäläni vasun laidalle. Kotvasen ponnisteltuani, päätäni ujuteltuani ja takakäpäälilläni vasun päreitä vasten rapsehdittuani sainkin jo puoli ruumistani yli laidan hilatuksi.

Siinä tuli tuokion pysähdys. En päässyt eteen enkä taaksepäin.

Säikähdin sanomattomasti.

Enkä syyttä. Tunsinhan suurimman osan itseäni riippuvan tyhjässä ilmassa, josta turhaan etsin tukea sätkytteleville säärilleni, vasun terävä reuna leikkasi kipeästi hentoa vatsalaukkuani, eikä yllä eikä alla näkynyt yhtään pelastavaa kättä, eikä edes mitään varmaa kiintopistettä täysin turvattomalle, kovan kohtalon valtoihin heitetyle olemukselleni. Vielä nytkin, vuosia jälkeempäin, tunnen sisällistä pöyristystä silloista hirvittävää tilannettani ajatellessani.

Lopuksi ei minun auttanut muuta kuin sulkea silmäni ja pudottaautua umpimähkään alas syvyyteen.

Se onnistui!

Putosin pehmeästi. Se ei siis ollutkaan niin vaarallista kuin olin kuvitellut.

Nousin ylös ja katsahdin ympärilleni. Ja samalla täytti suuri, sanomaton riemu minut.

Näin lakean, valkeutta tulvehtivan avaruuden, jolla ei aluksi näyttänyt ääriä olevankaan, vaikka piakkoin opin sellaisiakin yltäni ja ympäriltäni erottamaan.

Luonnollisesti en tiennyt enkä voinut tietää, missä olin. Mutta minä aavistin, hämärästi,

että olin joskus ennenkin ollut täällä ja että juuri täällä mahtoivat asua nuo kirkkaat, korkeammat olennot, jotka milloin täyttivät maitokuppini, milloin nostivat minut niskasta omaan valoisaan valtakuntaansa, milloin taas sulkiivat minut lempeästi suojaavan, suloisen peiton alle.

Tällä kertaa oli tupa kuitenkin aivan tyhjä eikä kukaan kuullut valittavia uikutuksiani.

Täytyi jälleen ryhtyä toimimaan ominpäin.

Jalkani eivät varsinkaan kiivaammassa käynnissä tahtoneet oikein kannattaa vielä, vaan lepsahtelivat sinne tänne pehmeästi, kun nyt toden teolla rupesin uusia, avarampia asuinsijojani lähemmin tarkastelemaan.

Tuota kyllin tehtyäni muistin taas nälkäni ja istahdin keskelle lattiaa katkerasti valittamaan.

Voi minua poloista! huusin turhaan kohti korkeutta. Tässä minä nyt olen, minun on paha olla, eikä kukaan tule minua auttamaan. Mah-taneeko kukaan tietää edes, kuinka orpo ja onneton minä olen ja miten nälkä minun sisuksiani nävertelee. Kaikki korkeammat olennot ovat nähtävästi kuolleet tai muuanne muuttaneet ja unohtaneet minut ypö yksin autioon, maidottomaan maailmaan!

Ei vastausta. Ja niin alotin minä valitusvirteni uudelleen.

Samalla näin merkillisen luonnon-ilmion.

Putosi punainen tulisoro uunin edessä töröttävään risuläjään. Seurasin hämmästyneenä sen kulkua ja lakkasin heti huutamasta. Pian alkoi sieltä kuulua pientä ritinää, joka kovin kiinnitti herkkää huomiokykyäni. Se kiihtyi äärimmilleen, kun äsken musta risurykelmä äkkiä punertui ja alkoi elävien olentojen tavoin oikoa jäseniään, liikkua ja äännähdellä.

Tuopa vasta omituista! ajattelin. Keitähän nuo ovat? Maksaisi ehkä vaivaa niihin lähemmin tutustua.

Lähestyin uteliaalla mielenkiinnolla erästä tuollaista punertavaa, kurkottavaa kypälää, jopa nuolaisinkin sitä, osoittaakseni perin ystävällistä mielenlaatuani.

Sitä minun ei olisi tullut tehdä.

Huomasin heti, ettei tuo toinen pitänyt siitä. Se löi minua nimittäin kieleen niin kipeästi, että pakenin parkaisten loitommalle.

Tuska ei silti eronnut minusta. Se tuntui suorastaan istahtaneen kiehelleni.

Kukaan ei ollut koskaan tehnyt mitään niin pahaa minulle. Nälkä oli unohtunut kokonaan.

Mutta minun oli pakko ruveta jälleen täyttää kurkkua huutamaan.

Kirpeä savu, joka aina pistävämpänä alkoi tunkeutua sieraimiini, ei suinkaan ollut omiaan tätä uutta tuskaani lievittämään. Päinvastoin se herätti minussa aina syvempää ja täriseyttävää kauhuntunnetta.

Äskeinen hätähuutoni oli ollut leikintekoa tähän verrattuna. Huusin nyt todellakin sydämeni syvyydestä.

„Herra armahda meitä!“ olisi ehkä joku ahdistettu, raskautettu ihmisrinta tulkinnut tuon huutoni omalle kielelleen.

Tällä kertaa kuulivat korkeammat olennot rukoukseni. Ovi aukeni nimittäin ja sisälle astui torppari Taka-Möyrylä itse, joka virkahti jotuvan kynnykseltä:

„Mustiko täällä niin kiljuu, että rantteelle asti kuuluu? Eivätkös olekin jättäneet lasta yksinään!“

Hänen äänensä oli muuten sangen römeä, mutta minun korviini kaikui se tällä kertaa suloiselta soitannolta taivaan korkeudesta.

Samassa sattuivat hänen silmänsä leimuavaan risuläjään uunin edessä.

„Lempsatti!“ huudahti hän hätäisesti. „Tupa-

han täällä palaa. Sitävarten se tuo koira huu-
sikin niin.“

Onneksi ei tuli ollut ehtinyt vielä liian laa-
jalle levitä. Hän sai sen sammutetuksi märillä
saappaillaan.

Joutui siihen hätään eukkokin. Hänkin oli
kuullut minun huutoni kaivolle, jonne hän oli
vain hetkiseksi pistäytynyt nulikoita huuhto-
maan. Kuullut ja koettanut tuokion ajan tur-
haan paaduttaa sydäntään, siinä kuitenkin
kauempaa onnistumatta.

Ei ollut auttanut, hänen oli täytynyt lähteä!
Eikä hän nyt voinut kylläkseen siunailta eikä
kiitellä hyvää kaitselmusta, kun hän näki, mikä
turmio ja hävitys oli sillä aikaa uhannut hei-
dän rakasta yhteistä kotiaan.

„Jätätkin puut niin pitkälle takkaan!“ torui
hänen miehensä häntä. „Ilman Mustia oltaisi
nyt ehkä kaikki katottomina.“

„Ka, eihän vahinko kello kaulassa tule!“ päi-
vitteli eukko. „Mutta kyllä se oli totta, että
hyvä Jumala itse käytti tällä kertaa Mustia
omana välikätenään.“

„En minäkään olisi muuten vielä ranteelta
lähtenyt“, selitti ukko, „mutta eihän tuota kär-

sinyt kuulla tuon poloisen ulinaa. Ajattelin ensin, että uliskoon mitä ulisee, mutta jolkahti sitten mieleen, että Luojan luomahan se on järjetön luontokappalekin.“

„Aivan kuin minunkin mieleeni!“ ehätti eukko siihen yhtymään. „Ajattelin ensin, että huutakoon mitä huutaa, eihän sillä siellä pirtissä mikään hätä ole! Niin vihlaisi sitten niin pahasti sydänalaa . . .“

Tähän lopetti Musti kertomuksensa.

Hänen maitokuppinsa oli täytetty heti. Ja näin oli hänen ensimmäinen ajatuskokeensa päätynyt verrattain onnellisesti.

Mutta hetken perästä kuulin hänen vielä murahtelevan itseksensä :

— „Järjetön luontokappale!“ Niinkuin minulla ei olisi järkeä enempi kuin kymmenellä tuollaisella Taka-Möyrylällä!

En uskaltanut häiritä hänen mielteitään, sillä tiesin jo vanhasta kokemuksestani, ettei ollut hyvä joutua hänen kanssaan sanasotasille.

Ei varsinkaan ihmisviisaudesta. Sillä siitä oli hänellä omat järkähtämättömät mielipiteensä.

III

Möstin mietteitä.

Kysyin toisen kerran häneltä:

— Milloin ja miten sinä oikeastaan tulit meille?

Mustin silmät menivät pelkästä hartaudesta ja kiitollisuudesta kyyneliin.

— Se oli taivaan tahto niin, hän sanoi. Kai-
keti minä olin ollut uskollinen vähässä, koska
minut siten pantiin paljon päälle.

Pidin liian suuressa arvossa hänen uskollisuuttaan kotiani ja kotiväkeäni kohtaan, että olisin pienimmälläkään tavalla tahtonut häiritä hänen tunteitaan. Musti jatkoikin hetken perästä jo pyytämättäkin:

— Pappilassa se tapahtui. Ja siitäkin olen minä usein päätellyt, että siinä mahtoivat olla korkeammat voimat myötävaikuttamassa.

— Pappilassa? kysyin kummastuneena. Kuinka sinun kohtalosi juuri papin edessä ratkaistiin?

— En tiedä, ratkaistiinko se hänen edessään vai takanaan, mutta sieltä isäsi vain korjasi minut rekeensä, ja niin sitä lähdettiin.

— Isäni kävi usein pappilassa, huomautin, sillä hän oli hyvä ystävä vanhan rovastin kanssa. Mutta mitä oli sinulla siellä tekemistä?

— Minä kävin siellä joka sunnuntai, vastasi Musti arvokkaasti, sillä myöskin minun silloinen isäntäni, torppari Taka-Möyrylä, oli hyvä ystävä rovastin kanssa.

— Mutta sunnuntainahan rovasti saarnasi, koetin parantaa hänen muistoaan, luullen hänen ehkä jollakin tapaa päivästä erehtyneen.

— Hyvin ymmärretty, selitti Musti alentu-
vasti, mutta hän saarnasi vain aamupäivisin. Ja silloin me olimme kirkossa luonnollisesti.

Nyt epäilin aivan suoraan, että Musti valehteli.

— Sinä? Kirkossa? kysyin sentähden hiukan terävästi. Eikö suntio ajanut sinua pois sieltä?

— Kyllä, ensi kerralla, ennen kuin isäntäni oli käsenyt minua kirkon ovella kiltisti odotamaan, selitti Musti. Enhän minä aluksi voinut tietää, että kirkko oli vain vaivaisia syntisiä eikä viattomia luontokappaleita varten.

Vilkaisin salaviihkaa hänen silmiinsä nähdäk-
seni, naljailiko hän ehkä taas ihmisparkojen heikkouksilla vai tarkoittiko hän totista totuutta

sanoillaan. Mutta ei, ei hänessä ainakaan mitään tahallista vilppiä näkynyt.

— Ja sinä odotit sitten kiltisti? jatkoin taas kysymyksiäni.

— Kyllä, vastasi Musti vakavana. Olihan se isäntäni tahto ja hänellä oli oma lyhyt, mutta täsmällinen tapansa saada tahtonsa täytetyksi.

— Mikä sitten?

— Hänellä oli tuppivyö.

— Löikö hän sinua sillä?

— Epäilemättä, mutta vain kerran kahdesti, että ymmärtäisin eron hyvän ja pahan välillä.

— Ja sinä ymmärsit heti?

— Konstikos sitä sitten oli ymmärtää, kun sen oikein tunsu luissaan. Sillä usko pois, vaikka hän löi harvoin, hän löi hartaasti. Ja sillä oli kova käsi sillä Taka-Möyrylällä.

— Etkä sinä suuttunut tai loukkaantunut siitä? Musti katsahti minuun kummissaan.

— Kuinka niin olisin voinut tehdä! hän virkahti miltei nuhtelevaisesti. Olihan hän minun isäntäni enkähän minä muuten olisi voinut tietää mitään hänen tahdostaan.

Nyt oli vuoro minun tulla liikutetuksi.

— Sinä olet uskollinen luonne, Musti, virkoin hiljaa hänen mustaa päätään silittäen. Taikka sanoisinko mieluummin, uskonnollinen. Sillä eiköhän se mahtane olla juuri sitä, mitä me tässä maailmassa uskonnoksi ja jumalanpeloksi nimitämme.

— Sinäpäähän tiedät, hymähti Musti, tällä kertaa todellakin hiukan ivallisesti. Mutta minä en suinkaan tehnyt pelosta sitä.

— Mistä sitten?

— Luonnollisesti rakkaudesta.

— Sinä rakastit Taka-Möyrylää?

— Se on selvä. Ja täytyyhän sinun myöntää, että minulla oli täysin pätevät syyntä siihen.

— Hän antoi jokapäiväisen leivän sinulle...

— Niin, ynnä pahalla säällä katon pääni päälle.

— Ja joskus piiskaa ja tuppivyötä?

— Ne kuuluivat vain hänen kaikkivaltiaan tahtonsa ilmauksiin.

Vaivuin joksikin aikaa mietteisiini.

Musti on oikeassa, ajattelin. Täytyy rakastaa sitä, jota kohtaan on syytä olla kiitollinen. Eikä ihminenkään ole kiitollinen muita kuin sitä taikka niitä kohtaan, jotka jollakin tapaa ovat hänen sielulliseen tai ruumiilliseen hyvinvointiinsa myötävaikuttaneet.

Jos edes niitäkään! Tuossakin suhteessa on Musti meitä siveellisesti paljon korkeammalla tasolla.

— Sinä olet viisas koira, Musti, virkahdin sitten. Sinä olet ihmeellisellä tavalla yhdistänyt ihanteen ja elämän todellakin sopusointuiseksi kokonaisuudeksi, jota taitoa monet ihmiset eivät ole vielä lähestulkoonkaan oppineet.

— Et sinäkään ole niin tuhma kuin näytät, lohdutti Musti hyväntahtoisesti minua. Eikä se niinkään suuri taito ole, kun vain muistaa, ettei ole mitään korkeampaa ihannetta kuin elämä itse eikä mitään ihanampaa elämää kuin eläminen tuolle ihanteelle.

Minun oli pakko vaieta taas vähäksi aikaa.

Musti on jälleen oikeassa, ajattelin. Hän määrittelee ensin ihanteen elämän mukaan ja sitten elämän tuon ihanteen mukaan. Siksi hänellä aina mahtaa olla puhdas omatunto.

Vai ehkä ei olekaan? Päätin tiedustaa sitä häneltä itseltään.

— Kuules, Musti! virkahdin ääneen. Sinä olet muuten niinkuin monet ihmiset... tarkoitan tietysti, parhaat ja jaloimmat ihmiset... Mutta onko sinulla mitään omaatuntoa?

— On silloin, kun se on huono, vastasi hän heti silmää räpäyttämättä.

— Mutta kun se on hyvä?

— Silloinhan siitä ei tiedä mitään.

Aivan oikein, ajattelin. Terve sielu ei tiedä mitään itsestään, yhtä vähän kuin Musti kypälästään, niin kauan kuin se on terve, tai minä hampaastani, niin kauan kuin sitä ei pakota. Kaikki itsetieto lieneekin vain sielun tai ruumiin sairautta siis.

Terve pukki tuskin tietänee paljoakaan itsestään, terve kana arvattavasti vielä vähemmän. Musti tietää liiankin paljon, mutta hän onkin sairaloinen ilmiö eläinkunnassaan. Sitäpaitsi on sama mihin kuntaan kuuluu, kivi- tai kasvikuntaan, ihmiskuntaan tai taivaan valtakuntaan. Tällä kertaa me kuulumme molemmat unen valtakuntaan. Mutta sekin, että minä sen tiedän, vaikka uneksinkin, on jo sairaloista.

Eivät terveet tarvitse parannusta, vaan sairaa. Minä olenkin nukkunut varsin huonosti viime aikoina . . .

Lienen päässyt näin pitkälle mietteissäni, kun Musti äkkiä kysyi minulta:

— Entä sinulla? Minkälainen omatunto sinulla.

— Ei kannata puhua, virkahdin irvistäen happamesti. Minä olen syntynyt pahan omantunnon kanssa maailmaan.

— Yhyy, murahti Musti. Sinä kuulut siihen lajiin!

— Mihin lajiin?

— Niihin, jotka kulkevat häntä koipien välissä ja pyytävät anteeksi omaa olemassaoloaan.

Niitä on meillä kolme miljoonaa, teki mieleni lisätä siihen. Mutta koska en ollut oikein varma siitä, missä määrin Musti ymmärtäisi meidän kansallisia heikkouksiamme, virkahdin ääneen vain:

— Etköhän nyt kertoisi jotakin tuosta papipilaretkestäsi?

— Mikäs siinä on, virkahti Musti, jos se vain sinua huvittaa. Minullehan se oli kerrassaan elämäni käännekohta.

Ja hän alotti heti kertomuksensa.

IV

Käynti pappilassa.

Torppari Taka-Möyrylä oli kiivas uskon mies. Vaikka hän kävikin joka sunnuntai kirkossa ja viljeli sanaa kotonaankin, ajoi sielun pakko häntä vielä keskustelemaan ukko rovastin kanssa tärkeimmistä uskonkappaleista.

Eikä ainoastaan keskustelemaan, vaan myös väittelemään. Sillä Taka-Möyrylä oli lukenut harvat uskonnolliset kirjansa, sekä löytänyt sieltä yksiä ja toisia paikkoja, joita ei jokainen kirjanoppinut ollut hoksannutkaan ja joilla hän nyt ahdisti heitä, missä vain oli tilaisuutta. Hänen uskovaisuuteensa sekoittui siis suuri määrä hengellistä ylpeyttäkin.

Hänen torppansa ei ollut kovin kaukana kirkonkylästä. Hän ehti siis hyvin päivälliseksi kotiinsa, nukkui sen päälle niinkuin ukko rovastikin, nousi, haukotteli ja vyötti jälleen kupeensa.

— No, Musti, oli hänen tapansa silloin sanoa. Nyt lähtään pappilaan.

Musti tiesi sen kyllä sanomattakin. Hän oli heti valmis tielle.

He astuivat pitkin tietä rinnakkain, kumpikin yhtä vakaina. Jos sattui joku vastaantulija tiellä, tervehtivät he häntä yhtä arvokkaasti. Jos se sattui olemaan tuttu, pysähtyivät he hetkeksi kysymään kuulumisia, mutta jatkoivat heti matkaansa sen enemmän kallista etsikko-aikaansa hänelle tuhlaamatta.

Mustikin tiesi hyvin, että nyt ei sopinut poiketa polulta eikä jäädä joka pensasta ja jäniksenjälkeä haistelemaan. Ja jos joku ohimennen silitti hänen päätänsä, heilautti hän vain lyhyesti häntäänsä ikäänkuin huomauttaakseen, ettei nyt ollut leikin paikka eikä aika. Sillä nyt mentiin pappilaan juttelemaan Svebeliuksen katkismuksesta.

Siellä oli Mustilla tosin yksi vihollinen, pappilan suuri kahlekoira Sankku nimittäin, jonka sanottiin tapelleen susienkin kanssa ja niistäkin kunnialla suoriutuneen.

Musti ei tiennyt oikein, millä hän oli tuon pedon vihoittanut. Hän tunsu vain vaistomaisesti, ettei hän ollut mieluvieras talossa. Eikä

siihen paljo vaistoa tarvittukaan, sillä Sankku ilmaisi mielensä heti heidän kartanoa lähestyessään harvoilla, kumeilla haukahduksilla, jotka ensi kerroilla olivat Mustia kiireestä kantapäähän vapisuttaneet.

Sitten hän oli tottunut siihen eikä tuosta sen enempää välittänyt. Istui vain paikalleen rovas-tin virkahuoneen oven eteen kuistille, heti kun hänen isäntänsä oli siitä mennyt sisälle. Istui ja odotti uskollisesti tunnin tai enempi, vaikka tuo hirviö tuolla takana aina pyrkikin äkeästi murahtelemaan.

Murahtele, mitä murahtelet! tuumi Musti. Sillä hänen omatuntonsa oli puhdas ja hän tiesi luvallisilla asioilla liikkuvansa.

Mutta ei hän kuitenkaan malttanut olla silloin tällöin taakseen vilkaisematta nähdäkseen, tokko vitjat kestivät ja paha edelleenkin oli kablehdittu. Sillä vaikka hän, jos hän olisi tiennyt, mitä tuolla sisällä juteltiin, epäilemättä olisi seisunut lujana Lutherin opin ja oikean uskon puolesta, hän ei kuitenkaan ollut aivan varma hyvän ja oikean voitosta, yhtä vähän kuin omasta henkilökohtaisesta turvallisuudestaan.

Jos nuo kahleet olisivat katkenneet, olisi paha varmasti päässyt voiton päälle. Siitä olisi Musti voinut vaikka valalle mennä.

Jumalan kiitos, ne pitivät! Eikä Musti voinut olla ilman liikutusta ajattelematta niitä hyviä voimia, jotka tuonkin hylkiön olivat tuohon kiinni kytkeneet ja maailman ylimalkaan niin hyvin ja oikein järjestäneet, että täällä voi tavallinen luontokappale liikkua jotenkin vapaasti, kun vain kinttunsa varoi eikä erehtynyt asiatomasti väkevämmilleen hampaitaan näyttelemään.

Ennemmin virsta väärää kuin vaaksa vaaraa! Tuon syvämielisen tunnuslauseen oli Musti jo varhaisessa nuoruudessaan monien katkerien kokemusten opastamana omaksunut.

Muuten oli hänellä tässä odottaessaan aika ajatella mitä hyvänsä. Jos hänen isäntänsä viipyi liian kauan tuolla sisällä, saattoi häntä ruveta myös vahvasti nukuttamaan. Hänen silmälautansa tahtoivat painua kiinni väkisinkin ja hänen päänsä ruveta omia aikojaan uuvahtelemaan . . .

Hän saattoi uneksia silloin oikein pitkät matkat siinä istuallaan.

Joskus tulivat myös pappilan nuoret neidit häntä tervehtimään, hänen päätänsä silittämään ja häntä sisälle houkuttelemaan. Mutta Musti pudisti vain päätänsä ehdottoman kieltäytymisen merkiksi, niin kiitollinen kuin hän muuten aina ja kaikkialla olikin pienimmästäkin ystävällisestä sanasta ja silmäyksestä.

Hän tiesi tehtävänsä. Tuosta ovesta oli hänen isäntänsä mennyt sisälle, sen edessä oli hänen odottaminen.

Tällä kertaa tapahtui kuitenkin jotakin tavallisuudesta poikkeavaa.

Mustin juuri siinä teerevänä istuessa, Sankun murahdellessa ja talonväen hiljaisia kotiaskareitaan toimitellessa ajaa karauttaa kartanolle Hovin herra parhaalla oriillaan.

— Pappia! huutaa hän jo kaukaa. Pappia! Rouva kuolee! Onko rovasti kotona?

Tuokiossa on talonväki siinä hänen rekensä ympärillä.

Näkyä heti, että leikki on kaukana. Orhi on vaahdossa, Hovin herra kuohuksissaan. Hänen kylmässä kuuroittunut pitkä partansakin on tuullessa kahtia jakautunut.

— Ei, minä en ehdi sisälle, vastaa hän nais-

väen ystävällisiin ja osaaottaviin pyyntöihin. Amelie kuolee! Missä rovasti on? Toinen hevonen on hakemassa lääkäriä . . . H—tti!

Viimeinen sana on tarkoitettu oriille, joka hyppii ja telkkuaa niinkuin vietävä. Eikä kummakaan, sillä Sankku haukkuu, hyppii ja telkkuaa sen turvan edessä vielä pahemmin. Hevonen on tullut liian lähelle hänen koppiaan ja Sankku katsoo kaiken arvonsa vaativan asetua mitä ankarimpaan itsepuolustukseen.

Hovin herra karjahtaa, naisväki pakenee kirkaisten kyökin portaille. Orhi on karannut kahdelle jalalle.

Nyt, nyt juuri se särkee reen ja aisat! . . .
Nyt, nyt juuri tapahtuu suuri onnettomuus! . . .

Eipäs tapahdukaan. Meteli pihalta on kuulunut rovastin huoneeseen, sieltä on tuiskuna kiirehtänyt ulos torppari Taka-Möyrylä, Hovin entinen tallirenki, ja karannut oriin turpaan kiinni . . . Mutta nyt, nyt juuri on Sankku hänen kimppuunsa karkaamaisillaan . . .

Kuin tuli ja leimaus on silloin Musti hänen niskassaan! . . .

Hämmästyen tästä uudesta vihollisesta jättää Sankku alkuperäisen ahdistettavansa rauhaan,

ja Taka-Möyrylälle jää aikaa taluttaa hevonen vaarallisen piirin ulkopuolelle, missä se pian rauhoittuu.

Myöskin Hovin herra on paksuissa turkeissaan päässyt reestään ja ojentaa nyt suitset Taka-Möyrylälle.

— Heh, siinä on! sanoo hän puuskuttaen. Luulin minäkin hevosmies olevani, mutta taidat sinä olla parempi. Tule kyytiin sitten, jos samalla tahdot sanoa viimeiset jäähyväiset entiselle emännällesi!

Taka-Möyrylä kiittää kunniasta. Siitä onkin kauan kuin hän on herroja kyydinnyt ja talon parhaalla oriilla ajanut. Niin hengellinen mies kuin hän onkin ja niin vakavilla asioilla kuin hän on tullutkin tähän taloon, hän tuntee sydämensä väkisinkin ajallisesta ylpeydestä sylkähtävän.

Mutta Musti? Kuinka hänen on käynyt?

Sankku on pudistanut hänet kuin takkiaisen seljästään ja käynyt pelottavalla voimalla kiinni hänen niskavilloihinsa. Mutta Mustikaan ei tahdo antaa perää eikä pakene, vaan koettaa urhoolisesti ponnahdella tanakoilla takajaloillaan ja ärhennellä kuin hyväkin riitapuoli tässä silminnähtävästi epätasaisessa taistelussa . . .

Vielä hetkinen, ja koko Mustia ei ehkä enää olisi olemassa! . . .

Mutta jo tulee hänelle avuksi Hovin herra pistokkaineen. Pari hyvin tähdättyä iskua hänen tukevasta kädestään pakottaa Sankun helittämään otteensa, vielä pari lisäksi, ja hän katsoo parhaaksi pötkiä koppinsa ovesta sisälle, saaden vielä viuhahtavat jäähyväiset takatasuilleen. Vasta sieltä, oman laillisen kotinsa kynnykseltä, uskaltaa hän uudestaan ruveta kumealla murinallaan nuhtelemaan asiaankuulumatonta sekaantumista.

— Kunnan koira tämä! virkkaa Hovin herra taputtaen häntä päähän. Seh! Kenen koira se on? Onko se sinun, Jussi?

— Minunhan se.

Musti nilkuttaa hänen luokseen ja ojentaa päänsä vikisten hänen hyväiltäväkseen.

Hän on ollut ensimmäistä kertaa oikeassa taistelussa, nimittäin taistelussa väkevämpänsä kanssa. Hän on vielä hiukan hentomielinen, hän on mielestään kaikella kunnialla puolustanut isäntäänsä ja odottaa siitä nyt edes jonkinlaista näkyvää tunnustusta.

Mutta Jussilla ei ole nyt aikaa hänen kans-

saan. Hänen täytyy kääntää hevonen ja perettää se rovastin portaiden eteen.

— Katsos pahuusta! Saihan se sentään puraisuksi tuota koiraa.

Hovin herra oli saanut Mustin kaulavilloista verta kädelleen, jonka hän nyt pyyhkäisi turkin helmaan.

Musti ymmärsi varsin hyvin, että Hovin herra syystä tai toisesta oli hänelle sangen suosiollinen. Ja kun hän samalla muisti, miten päätävästi, jopa ratkaisevastikin, tämä hänen äskeisessä taistelussaan Sankun kanssa oli asettunut hänen puolelleen, hän kutsumattakin nilkutti Hovin herran turviin.

— Seh! Mikä sinun nimesi on?

— Mustiksi sitä on sanottu, ilmoitti Takamöyrylä.

— Musti, tietysti, Musti! Kuules, Jussi, minä ostan tämän koiran sinulta. Meidän Vilkki on alkanut käydä jo liian vanhaksi ja juuri tuolaista talonvahtia meillä tarvitaan.

Mutta samassa ilmestyi portaille jo rovastikin, joka oli saanut naisväen kautta hätäisen sanan Hovin herran murheellisesta asiasta. Monin kaulahuivein vyötettynä, turkkeihin käärittynä,

ehtoolliskalut kainalossa, hän oli valmis lähtemään.

— Soh, Jussi! Antaa mennä, komensi Hovin herra.

Ja niin sitä mentiin, että lumi pölysi.

Se oli kova leikki Mustille, jonka täytyi vilistää kolmella jalalla. Mutta ei hänkään tahtonut olla Pekkaa pahempi, vaan pani parastaan.

Eikä hän jäänytkään jäljelle isännistään, vanhasta ja uudesta, kuin muutamia minuutteja.

Hevonen seisahti. Oltiin Hovin kartanolla.

V

©udoilla ovilla.

Hovissa olivat kaikki ikkunat valaistut. Sairas makasi toisessa päässä rakennusta, Hovin herran omassa kamarissa, missä hänet oli äkkiä tauti tavannut.

Koko talonväki oli liikkeellä, mutta kuitenkin oli hiljaista kuin haudassa. Puhuttiin kuiskaten, ihmiset liikkuiivat kuin varjot valkean lumen poikki päärakennuksesta kylkirakennukseen, kyökinportailta pirtinpuolelle. Ja väkeä kertyi sinne yhä enemmän, sekä pirttiin että kylkirakennukseen, sitä myöten kuin tieto levisi kylälle tästä niin äkillisestä ja odottamattomasta onnettomuustapauksesta.

Kaikki, sekä säätyläiset että talonpojat, sekä torpparit että mäkitupalaiset, tahtoivat vielä viimeisen kerran edes vilaukselta nähdä tuota rakastettua rouvaa, tuota kaunista, kalpeaa emäntää, joka oli liikkunut kuin enkeli kuolevaisten kesken, itkenyt kera itkeväisten, iloinnut kera iloitsevaisten, mutta jaksanut kaikissa

elämänkohtaloissa säilyttää sydämensä tyynen tasapainon ja olentonsa arvokkaisuuden.

Vallasväki vierii reellä sinne, muu rahvas kävellen tai hiihtämällä. Mutta aisakellot vaiennettiin heinätukulla jo kaukana Hovin tienhaarassa ja sukset asetettiin seinää vasten ilman kolinaa. Tuntui kuin itse eläimetkin olisivat olleet tietoisia siitä, mitä tuolla päärakennuksen peräkamarissa tapahtui. Ei hevonen hirnaisut, ei koira haukahtanut.

Oli kuin olisi ollut ruumis talossa. Ja melkein olikin ruumis, sillä Hovin rouva lepäsi valkeana kuin palttina sohvalla, jonne hänelle oli hätäinen tila tehty, silloin kun hän sanaa puhumatta oli lattialle kuupertunut.

Säätyläiset olivat kylkirakennukseen, muu väki pirtinpuolelle keräytyneet. Molempien ja päärakennuksen väliä kantoivat viestiä piiat, joilta kiihkeästi ja puoli-ääneen sairaan vointia kyseltiin.

Oli, sairas oli herännyt tainnoksista. — Kyllä, rovasti oli juuri sairaan luona. — Ei, lääkäri ei ollut vielä saapunut kaupungista.

Kylkirakennuksen kahdessa pienessä vieraskamarissa istui vanhoja myssypäisiä tätejä nenä-

liinat silmillään, niiden joukossa joku pitkä mustapukuinen piippusetäkin, joka tällä kertaa näytti hyvin nolonnäköiseltä. Eteisen toisella puolen olevien kamarien ovista ujuttelivat sihteerit suonikkaita, matalakauluksisia kaulojaan.

Pube ei tahtonut juosta, käsitöitä ei otettu esille. Kuului vain alituista hiljaista nyyhkimistä.

Pirtinpuolella vallitsi taika-usko. Käki oli kukkunut aidanseipäessä jo viime kesänä, koirat olivat pitkin talvea ulvoneet tännepäin. Ja taannoisella viikolla oli äkkiä kynttiläkruunu salin katosta pudonnut.

Eihän se voinut mitään hyvää ennustaa. Kaikki olivat varmat Hovin rouvan kuolemasta.

Musti oli tässä väenvilinässä kadottanut isäntänsä.

Se oli hirvittävä tunne, vaikka hän ei aluksi osannutkaan ottaa sitä niin vakavasti. Kierteli vain nurkkajuuria, nuuski rekien ympäryksiä, teki tuttavuutta talon Vilkin kanssa, joka tuntui olevan ijäkäs, ystävällinen vanhapoika, ja otti häneltä opetusta eri säätyluokkien erilaisessa kohtelussa. Mutta häntä painosti jokin. Tuo outo tunne alkoi yhä voimakkaammin kai-verrella hänen sydänalaansa.

Missä on minun isäntäni? jolkahti äkkiä hänen mieleensä. Luoja laupias, minne minä nyt joudun?

Hän jätti Vilkin. Siitä alkoi ankara etsiminen.

Kovaksi tallatulla tantereella ei se ollut niinkään helppoa. Ei näkynyt enää hevosta, jolla he olivat tulleet, eipä edes rekeäkään. Mustin tarkka vainu johti hänet kuitenkin tallin eteen.

Sinne, sinne varmaan oli mennyt hänen isäntänsä. Mutta hän oli tullut sieltä takaisin ja käväissyt myöskin rekiliiterissä. Sieltä johtivat jäljet taas aivan selvästi kartanolle.

Mutta siellä nousi taas tie pystyyn. Jälkiä oli kaikkialla. Tuossa haiskahti hiukan tuttavalta, tuossa taas jo vieraammalta . . . Ei, nyt hän ei voinut erehtyä enää! Tuosta, tuosta juuri oli kulkenut hänen isäntänsä.

Musti oli jo kotvasen epäillyt pirttiä. Nyt hän töytäsi suorastaan sen porstuaan.

Ovi oli jo kiinni pirttiin, mutta näkyi kuitenkin se valojuova seinässä, jonka Musti jo aikoja sitten oli oppinut läpipääsyn paikaksi tajuamaan.

Hän raappi ja vikisi sen vietävästi.

Ovi aukeni samalla ja hän pääsi sisälle puikahtamaan. Mutta siellä oli paljon väkeä eikä ketään tuttavaa.

— Vieras koira, lausuttiin hänen ympärillään. Mitähän sekin täältä hakee?

— Isäntäänsä kai hakenee. Mitäpä se koira muutakaan! Mutta ei tämä ole meidän kylän koiria.

— Mikä lie kulkukoira!

— Kolmella jalallahan tuo käveleekin . . . Hyi, kun on veressä yltäpäältä!

— Jos se sitten onkaan oikea koira.

— Mikä se sitten olisi?

— Sepähän sellainen.

— Minkälainen?

— Sellainen Manalan hurtta. On niillä hyvä vainu niilläkin . . .

— Ole hupsimatta! Hyi, kun pelottelee, niin että selkäpiitä jo oikein rupesi karmimaan.

— Mikä Manalan hurtta tämä on! joutui siihen jo Taka-Möyrylän lähin naapurikin Hyyrylänmäkeläinen pistämään. Mustihan tämä on, Jussin koira. Seh, tule tänne, Musti!

Musti meni tuttua ääntä kohden. Hänen nimensä ja hänen olinpaikkansa todettiin, hänen kykynsä ja luonteenomaisuutensa arvioitiin. Hänet tunnustettiin lailliseen ja kunnialliseen yhteiskuntaan kuuluvaksi.

— Haukkuukohan tuo oravaa? aprikoi joku.

— Miksei haukkuisi, tuommoinen pystykorva. Teertä ja oravaa!

— Mutta ei tämä oikea lintukoira ole. Taitaa parhaiten haukkua matkamiestä ja reppuria.

— Ja sikaa ja lehmää, heh, heh . . .

— Talonvahti tämä on. Näkeehän sen naamastakin.

— Mutta on se ollut tappelussa. Katsokaahan!

— Kyllä koira haavansa nuolee.

Musti kierteli miehestä mieheen, nuuskaisi kutakin, salli päätään silittää, heilautti häntäänsä, pisti jollekin käpälääkin, pelkästään hyviä ja ystävällisiä aikomuksiaan osoittaakseen. Talossa talon tavalla, tuumi hän. Mutta synkkä tunne hänen sydänelässään esti häntä kaikesta enemmästä lähentelemisestä.

Eihän täälläkään ollut isäntää! Missä siis?

Musti pyrki jälleen ulos.

Pihalle päästyään hän tutki vielä kerran visusti jäljet, laukkoï edes takaisin ja pysähtyi sitten päättävästi kyökinportaille avautuvan oven eteen. Mutta siinä täytyi hänen kauan odottaa.

Vihdoin puikahti sieltä ulos joku itkevä piikatytö. Musti pääsi sisälle samassa avauksessa.

Hänen vainunsa olisi oikeastaan vetänyt häntä vasemmalle päin. Mutta ovi oikealla oli raollaan ja sieltä kuului hiljaista äänten sorinaa. Musti pisti päänsä varovasti sisälle.

Seikkailuhalu oli mennyt häneen.

Mutta hänen omatuntonsa ei ollut yhtä tyyni kuin pappilan kuistilla istuessa. Hänen sydämensä läpähti kuumeisesti. Hän tunsu oudoilla ovilla kulkevansa.

Sali oli aivan tyhjä. Musti ei ollut koskaan nähnyt vielä niin suurta ja tilavaa asuinsijaa. Katosta lankesi joku himmeästi säteilevä valo, pehmeät matot lattialla tuntuivat tuiki oudokuttavilta hänen käpäliinsä. Piano, vanhanaikaiset sohvat ja nojatuolit, pitkät palmut ja oleanderit, kaikki näytti Mustista tuiki ihmeelliseltä.

Ei, eihän täällä voinut hänen isäntänsä olla. Kyllä hänen sittenkin oli täytynyt erehtyä.

Hän aikoi jo kääntyä takaisin, mutta samalla näki hän jotakin uutta toisesta peränurkasta. Hän pysähtyi kieli suusta ulkona sitä ihmettelemään.

Siellä oli ovi, joka oli samoin raollaan kuin tämäkin, sen kynnyksellä koira, joka oli aivan

hänen näköisensä ja kokoisensa ja joka pisti kielen ulos suustaan samoin kuin hänkin.

Musti lipaisi kielen takaisin suuhunsa. Tuo toinen teki samoin.

Ei tämä oli liian hassua! Täytyi lähteä tuota tutkimaan.

Musti käveli verkalleen kohti tuota outoa, mutta kuitenkin omituisen tutulta vaikuttavaa kumppania, joka myöskin näkyi lähtevän häntä kohden kävelemään. Musti heilautti häntäänsä hyvän toveruuden merkiksi, tuo toinen teki samoin. Ei silläkään siis mitään pahaa mielessä ollut.

He lähenivät toisiaan, siksi kuin heidän kuononsa kaiken todennäköisyyden mukaan olisi pitänyt sattua yhteen. Mutta juuri silloin tapahtuikin jotakin ihmeellistä!

Siinä oli lasi, kylmä sileä peililasi. Mutta eihän Musti sitä tiennyt sellaiseksi. Hän tunsi vain, että joku läpipääsemätön, mutta silti läpinäkyvä seinä erotti hänet tuosta uudesta toveristaan.

Hän peräytyi pari askelta, tuo toinen peräytyi samoin. Hän pisti kuononsa jälleen eteenpäin, tuo toinen samoin. Ei, tämä oli liian hul-

lunkurista! Hän haukahti, mutta silloin kuului jostakin käskevä joskin kuiskaava sht!, ja Musti muisti, että hän ei ollut yksin. Hän painautui varovasti tuolin alle.

Sitten kurkisti hän myöskin peilin taakse. Mutta siellä ei ollut mitään, ei kerrassaan mitään. Nyt seisoι hänen järkensä kokonaan.

Musti ei muistanut olleensa näin ymmällä milloinkaan elämässään, ellei ehkä silloin, kun hän oli Taka-Möyrylän eteisen ovesta ensimmäisen lumen nähnyt. Hän muisti vielä kuin eilispäivän sen hetken.

Koko luonto oli muuttanut muotoaan. Vielä edellisenä iltana oli metsä ollut punainen ja keltainen, nyt oli kaikki saman kostean, hui- kaisevan vaipan alla. Ja maa, joka ennen aina oli ollut mustempi kuin taivas, oli nyt valkeampi. Mustin koko siihen-astinen maailman- katsomus oli ollut järkkyä juuriltaan.

Varsinkin olivat häntä huvittaneet nuo pienet, sievät jäljet lumessa, joita hänen oli aluksi ollut hyvin vaikea tuntea omikseen.

Nyt oli tapahtunut jotakin yhtä ihmeellistä. Ja Musti vaipui syviin mietteisiin . . .

Niistä herätti hänet kuitenkin tuo jälleen sala-

mana iskevä ajatus, että hänen isäntänsä oli yhä vieläkin kateissa ja hän täällä yksin vieraan tuolin alla. Hän nousi nopeasti jatkamaan tiedusteluretketään.

Seuraava ovi oli auki kokonaan. Siinä oli myös eteinen, ja siellä näkyi olevan paljon ihmisiä. Musti saattoi huomaamatta pistäytyä sinne samaan tungokseen.

Hovin palkollisia ja alustalaisia ne olivat, jotka täältä hiukan taampaa äänettöminä tai hiljaa nyyhkyttäen seurasivat avoimen oven läpi, mitä peräkammarissa tapahtui.

Ja kaulaansa ujuttaen saattoi Mustikin sen eräästä ihmisraosta nähdä.

Sairas oli juuri nauttinut Herran ehtoollisen. Hän lepäsi vastapäisen seinän sohvalla kalpeana ja liikkumattomana, mutta silmät auki, kuunnellen hartaasti rovastin sanoja, joka istui kirjoituspöydän ääressä ja luki vakavalla, isällisellä äänellä kahden kynttilän valossa raamatua. Vuoteen kahden puolen seisoi joukko nyyhkiä lapsia, joista nuorimmat pojat vielä palloeroisia, pari vanhempaa tytärtä taas näkyi vuoteen pääpuoleen polvistuneen.

Hovin herra itse istui nolona ja avuttomana ovipielessä sängynkannella, tavallinen pitkä piip-punsa suussa, mutta polttamatta. Näkyi jo päällepäin, että hän ei tiennyt, mitä tehdä, miten käyttäytyä tässä uppo-uudessa tilanteessa.

Tiedettiin yleensä näillä tienoin, että hän ei uskonut Jumalaan eikä perkeleeseen. Eipä ollut ihme senvuoksi, että monet silmät tuolta eteisestä pälyivät salavihkaa häneen ikäänkuin etsiäkseen hänen sielunsa sisimmästä edes jonkinlaista synnintuntoa ja katumusta.

Ei! Ei niistä ainakaan päällepäin näkynyt merkkiäkään, vain sen verran, että hän näytti olevan yhtä ymmällä kuin Mustikin eikä ymmärtävän tästä kaikesta tuon taivaallista . . .

Lääkäri saapui. Hän karkoitti heti kaiken väen sairaan luota, jääden hänen kanssaan kahdenkesken.

Musti sai väistyä muiden kera pirtin puolelle. Mutta tuo näky painui ikuisiksi päiviksi hänen mieleensä, sillä sairaan vuoteesta oli hänen hie-noihin sieraimiinsa tunkeutunut outo, kaamea, sydänalaa kipeästi vihlaiseva haju, joka vielä kauan jälkeenkinpäin sai hänet yksinäisinä kuu-

tamo-iltoina surumielisesti hangella ulvahtelemaan. Ja silloin katsoi hän aina kiinteästi peräkamarin katettuihin ikkunoihin päin.

Musti oli ensimmäisen kerran elämässään tuntenut kuoleman läheisyyden.

VI

Hovin herra.

Hovin rouva sairasti kauan, mutta jäi kuitenkin eloon. Ja Musti jäi Hovin kartanovahdin peljättyyn ja kadehdittuun kunnia-asemaan.

Aluksi tunsu hän tietysti itsensä hiukan oudoksi täällä. Oli niin paljon uusia asioita opittava, niin monista uusista ihmisistä, eläimistä ja esineistä mielipiteitä muodostettava. Tuli erottaa vallasväki palvelijoista, mahtavammat heidänkin joukossaan vähemmän vaikutusvaltaisista, etsittävä syiden ja seurausten lait talon sisäisessä ja ulkonaisessa elämässä sekä niitä sitten järkähtämättömästi noudatettava.

Sanalla sanoen: arvattava oma tilansa ja annettava arvo toisellekin.

Aina ei se ollut niinkään helppoa. Mutta siihen tottui kyllä, kun piti vain mielessään, että jokaista rikosta seurasi rangaistus ja että hyvä tuli usein hyvällä, mutta paha aina pahalla palkituksi.

Hänen muinaisen lapsuudenkotinsa muisto haihtui pian hänen mielestään. Muutamia kertoja sinne karattuaan ja saatuaan kelpo selkäsaunan torppari Taka-Möyrylän vinhasta tuppi-
vyöstä hän päätti pysyä kiltisti Hovissa ja sopeutua mahdollisimman myötätuntoisesti näihin uusiin olosuhteisiin, jotka itse asiassa olivatkin verrattomasti paremmat kuin hänen entisensä.

Täällä oli ruokaa kylläksi ja aina hyvää, erinomaisia liemiä, harvinaisia makuluita, usein maitoakin, varsinaisista herkkupaloista, kuten linnun- ja jäniksenjätteistä puhumattakaan. Sitäpaitsi tahtoivat talon naiset halkaista hänen vatsansa sokerilla ja makeisilla. Hän lihoi, hän varttui ja voimistui sekä hyvissä tavoissa että arvokkaassa, kiiltokarvaisessa pyöreyydessä, saipa hän vielä tuon hitaan, juhlallisen ja laiskansekaisen käynnintyylinkin, josta oikeat siistit heraskoirat tunnetaan.

Pian ei hänen talonpoikaista suomalaista alkuperäänsä olisi outo voinut arvatakaan muusta kuin pöksyistä, kuin takavilloista, jotka pysyivät auttamattomasti takkuisina ja antoivat koko hänen teerevälle, pystykorvaiselle, sepelikaulai-

selle olemukselleen erittäin hullunkurisen sivulleiman.

Musti huomasi ennen pitkää itsekin, että hänessä oli jotakin hullunkurista. Hän huomasi sen siitä, että kaikki ihmiset täällä enimmäkseen nauroivat, kun häntä puhuttelivat, pyrkivät perheen nuoremmat jäsenet suorastaan häntä housuntauksista tuttavallisesti pudistelemaan. Mutta kun ei tuosta mitään sen pahempaa seurannut kuin hyväilyjä, vieläpä usein kaksinkertaistettuja ruoka-annoksia, oppi Musti pian ottamaan asian leikillisesti ja yleiseen nauruun pienellä, valkohampaisella hymyllä tai muutamilla tahallisesti kova-äänisillä, riemunraikkailla haukahduksilla yhtymään.

Silloin nauroivat ihmiset hänen ympärillään vielä enemmän. Ja heidän silmistään paistoi niin viaton ja vilpitön ilomielisyys, että Musti vähät välitti siitä, kenen kustannuksella tässä oikeastaan leikkiä laskettiin.

Ivaa sensijaan hän ei sietänyt ollenkaan. Jos joku hänen uusista tuttavuuksistaan vain tuohon äänilajiin erehtyi — ja Mustilla oli tarkka korva siinä suhteessa — suuttui hän heti, suut-

tui ja häpesi niinkuin vanha Väinämöinen, luikki loukkaantuneena ja häntä koipien välissä tavaliseen piilopaikkaansa portaiden alle eikä tullut esille päiväkauteen. Tarvittiin paljon hyväilyä ja maanittelua, ennen kuin hän jälleen suostui asianomaisen öykkärin ystäväksi rupeamaan.

Pilkkaajista pahin oli Hovin herra itse. Ainoastaan Mustin erikoinen rakkaus ja mielenkiinto häntä kohtaan teki jatkuvan toverillisen seurustelun heidän välillään mahdolliseksi.

Eihän Hovin herra itse hänelle juuri koskaan ruokaa antanut, palkitsipa vain harvoin häntä tehdyistä tempuista ja palveluksistakaan muulla kuin parilla voimakkaalla, joskus liiankin voimakkaalla taputuksella kylkiluiden kohdalle tai hyväksyvällä naurunhohotuksella. Eikä Musti kuitenkaan pitänyt kenestäkään koko talossa niin paljon kuin hänestä, kun hän vain tavalisen siivouden rajoissa pysyi eikä ruvennut aivan julkeasti koirankurejaan esittämään. Sillä Hovin herra oli kaikesta ulkonaisesta arvokkaisuudestaan ja jo harmenneesta, pitkäpartaisesta ijäkkäisyydestään huolimatta suuri koiranleuka.

Hän oli aivan epäluotettava kaveri. Täytyi

olla hänen suhteensa aina varoillaan, ellei mielinyt tulla tuiki pahasti nolatuksi ja häväistyksi.

Eikä Musti voinut koskaan saada oikein päähänsä, kuinka niin iso herra kehtasi olla niin pikkumaisista keinoista huvitettu. Mutta koska hän ei ollut pitkävihainen, hän antoi ne anteeksi jälleen, toivoen, että jatkuva ikä ja sen keralla lisääntyvä elämäkokemus voisi ehkä kerran edes valaa vakavuutta tuon hilpeäsilmäisen, tulisieluisen 60-vuotiaan poikaviikarin päähän.

Musti sai sen pahempi koko elämänsä turhaan odottaa. Sillä Hovin herra ei ainakaan hänen suhteensa osoittanut koskaan minkäänlaisia oireitakaan parempaan ja vakavampaan käytöstapaan.

Ja kuitenkin hänen täytyi pitää vasten tahtoankin tuosta miehestä. Vaikka tuleen hän olisi mennyt Hovin herran vuoksi! Ja usein, kun hän jälkeenkäin jossakin itsekseen muisteli kaikkia kolttosia, mitä tuo toinen oli hänelle tehnyt, pyrki häntä väkisinkin naurattamaan.

Se nyt ei olisi vielä ollut mitään, jos tuo toinen petti hänet suolanrakeella sokerin asemasta tai sai salavihkaa lusikallisen kitkerää sinappia parin ihanan voileivän väliin sipaistuksi. Sel-

laiseen tottui pian ja sellaisen voi välttää, kun muisti aina vain katsoa hänen iloisiin silmiinsä ja epäillä hänen aikomuksiaan. Mutta se nyt oli jo julki jumalatonta, että hän ei voinut olla varma koskaan edes omalla vuoteellaankaan portaiden alla, sillä saattoi milloin hyvänsä tapahtua, että juuri kun hän päivän helteestä ja työn rasituksista väsyneenä veteli parhaita uniaan, kuului tuolta ylhäältä sellainen pauke ja jyrinä, että olisi luullut maailmanlopun tulevan!

Musti karkasi tietysti henki kurkussa ja unenpöpperöisenä paikaltaan. Syöksähti puoleen pihamaata samalla vauhdillaan, niskakarvat pysytyssä ja haukkuen vimmatusti, mutta aina valmiina, aina uljaana ja uskollisena puolustamaan kotia, kontua ja omaa henkeään, tai toisin sanoen kaikkea, mikä hänelle oli hyvää, oikeaa ja pyhää maailmassa . . .

Ja mitä hän näki? Talon isännän tietysti, joka nauroi täyttä kurkkuaan eikä ollut jälleen malttanut olla ulos mennessä ystävänsä pään päällä jalkojaan jytyyttämättä.

Tuohon tempuun ei Musti tottunut milloinkaan. Se onnistui aina hänen suhteensa ja teki aina häneen saman yllättävän, tyrmistyt-

tävän ja pöyristyttävän vaikutuksen. Hän ei ollenkaan voinut ymmärtää, kuinka talon isäntä itse viitsi noin väärinkäyttää hänen kartanokoirallista intoaan ja asianharrastustaan.

Jos se olisi ollut edes joku toinen, vallaton renkipoika tai muu nulkki, olisi se vielä Mustin mielestä ollut käsitettävää ja siis myöskin anteeksiannettavaa. Mutta talon isäntä! . . . Hyi, häpeä!

Ja Musti ilmaisikin mielipahansa aina tuon tempun johdosta voimakkaalla, nuhtelevalla haukunnalla.

Ei ollut hauska myöskään saada sieraimiinsa paksu savukiehkura, jonka tuo toinen oli onnistunut taitavasti suupielessään salaamaan. Mutta siitä pääsi pari kertaa aivastamalla ja sitä oppi varomaan, kun vain piti silmällä itse pahuuden lähdeä, Hovin herran pitkää piippua nimittäin, joka tällä aina oli mukanaan kuin valtikka ja jolla hän todellakin johti koko taloa, jaellen sen leppoisalla letkuvarrella sekä hyväntuulista tunnustusta että pikavihaista paheksumista niin hyvin rengeille, piioille ja alustalaisilleen kuin omalle kotiväelleen, talon emäntää lukuunottamatta. Myöskin Musti sattui joskus saamaan

siitä takalistolleen, joka ei suinkaan ollut omiaan vähentämään hänen pelonsekaista kunnioitustaan tuota kiusankappaletta kohtaan.

Ikävä tempu oli myöskin se, jos isäntä otti häntä kiinni kuonosta, puristi toisen kätensä torveksi sen ympärille ja lupsautti toisen kämmenensä sen päälle kuin pohjan suppiloon. Se tuntui aina niskanikamiin asti ja kutitti niin vietävästi sieraimia. Mutta pääsihän siitäkin aivastamalla ja tottuihan sitäkin varomaan. Sitäpaitsi huomasi Musti pian, että se oli tarkoitettu suosionosoitukseksi, eikä hän siitä senjälkeen enää niin pahasti piitannutkaan.

Vallan kamalan tempun teki Hovin herra eräänä kauniina kesä-iltana hänelle.

Musti oli runollinen luonne ja vaipui mielellään haaveisiin. Valkea, kesäinen yö, luonnon tyyneys, laaja, päilyvä vedenpinta, hyttysten hyrinä ja etäisen, salaperäisen kosken kohina virittivät hänen herkässä mielessään epämääräisiä mietteitä ja tunnelmia, joita hän silloin mieluummin tahtoi hautoa kaikessa rauhassa ja yksinään.

Siihen ei itse kartanossa eikä sen välittömässä läheisyydessä ollut paljoakaan tilaisuutta. Siellä

häiritä aina jokin, jos ei muut niin talon nuoret, jotka näin kesällä eivät näyttäneet nukkuvan koskaan, eivät ainakaan ilta-yöstä, jolloin Suomen luonto juuri oli hiljaisimmillaan ja kuulakkaimmillaan.

Musti oli sentähden valinnut talon pitkän laiturin pään näiden yksinäisten haavehetkiensä tyyssijaksi.

Siinä oli hyvä mieltä. Siihen näkyi paljon vettä, taivasta ja vastarannan korkeaa havumetsää. Siihen sattui suven ensimmäisen tähden silmä, joka niin lystikkäästi vilkutti toista silmänsä tuolta alhaalta vedenkalvosta; siihen helotti myös kelmeä kuu, joka aina sai aikaan lahdenpinnalla kuin tuhansien hauskojen, hopeankarvaisten kalojen tanssin. Siinä saattoi Musti istua joskus tuntikausia, korvat pystyssä, liikkumattomana, vaipuneena luonnon äärettömyyteen, ollen itsekin osa luontoa, samaa taivasta, maata ja vedenselkää, joka välkkyi hänen ympärillään.

Jos Musti olisi ollut ihminen, jota myös luomisen kruunuksi nimitetään, voisimme sanoa, että hän silloin palveli Jumalaa. Mutta koska hän vain oli kurja luontokappale, joskin taval-

lista älykkäämpi, sanomme mieluummin, että hän aprikoi silloin elämän arvoitusta. Ellei hän sitä ehkä saanutkaan aivan täydelleen selviteytyksi, se ei suinkaan varsinaisesti kumoa tätä väitettä, sillä muutenhan olisikin Musti ollut pätevämpi kuin moni muu ajattelija suoraan yliopistollisen viisaustieteen kunniakkaaseen oppituoliin astumaan.

Joka tapauksessa voimme sanoa, että hänen sisällinen hartautensa tuolloisina hetkinä oli aivan tavaton ja kaikesta arkipäiväisestä poikkeavaa, siis uskonnollista laadultaan.

Epäilemättä täytyi tällaisinakin harvinaisina elämän juhlahetkinä muistaa aina ympärillä vaarivat vaaranpaikat ja pitää huoli ajallisesta turvallisuudestaan. Sitä ei tosin tässä tilanteessa uhannut muu kuin mahdollinen kylmä kylpy, eikä sekään muussa tapauksessa kuin siinä, että joku talon nuoremista pojista sattui laiturille pistäytymään. Mutta Musti ei uinut mielellään ja hän oli tottunut tässäkin suhteessa tuiki varovaksi ja epäluuloiseksi.

Kerran oli tuo temppu noille veitikoille onnistunut, mutta ei useampia. Jo ennen varsinaisen laiturin alkamista oli siinä erään maakuo-

pan kohdalla eräitä narahtavia lankkuja, jotka tässä suhteessa tulivat Mustin avuksi ja ilmoittivat hänen herkkään korvaansa heti kutsumattoman tulijan lähestymisen. Kun silloin pisti pieneksi juoksuksi, ehti vielä varsin hyvin, jos näytti pakko vaativan, toisen arkun kohdalta maahan loikkaisemaan.

Musti istui tuona kauhun iltana tavallisella paikallaan aivan laiturinpäässä ja liki vesirajaa, mutta ehkä tavallista syvemmissä mietteissä, koska hän ei ollenkaan kuullut tulijaa, ennen kuin kuuli tutun rinta-äänien sanovan takanaan:

— No, hei Musti!

Musti ehti juuri parhaiksi kääntyä, mutta ei enempää. Sekin silmänräpäys oli kuitenkin omiaan hänet jo puolikuoliaaksi säikäyttämään.

Olihan siinä hirviö, alaston hirviö hänen takanaan, punainen ja höyryävä, jonka ääni tosin oli epäilyttävästi sama kuin Hovin herran, mutta hajukin jo vallan toisenlainen. Eikä hän ehtinyt siinä enempää tuumimaankaan, kun hän tunsu vankan käden niskaturkissaan, ja sitten...!

Sitten mentiin kaarena ilmassa, tehtiin välillä pari kuperkeikkaa ja pudottiin suinpäin keskelle lahtea, niin että vesi soi koskena korvissa

ja nuo pienet hopeankarvaiset kuutamokalat näyttivät joka suuntaan peljästyneinä pakenevan.

Kerran vain ehti Musti kiljahtaa mennessään.

Ja sitten . . . sitten tuli kaikista pahin.

Tuo punainen, höyryävä hirviö paiskautui myöskin veteen ja näytti pärskyen ja kohisten lähtevän häntä takaa ajamaan. Nyt karmivat kylmät väreet todellakin Mustin selkäpiitä.

Hän vilkaisi kuitenkin vielä taakseen, tullen nyt vaaran koko suuruudesta täysin vakuuteksi. Eihän se ollut enää kuin muutaman sylen päässä. Nyt, nyt, nyt se päästi jo riemuhuudon:

— No, hei Musti! Tuleeko sinusta uima-
maisteria?

Päälle se pahuus tulee! ehti Musti ajatella. Tästä on leikki kaukana. Tässä on henki kysymyksessä. Tässä ei auta muu kuin käyttää käpäliään.

Musti oli lähtenyt uimaan vinoon kohti kotirantaa. Hän ei ollut suinkaan mikään halveksittava urheilija, mutta tuo toinen tuntui olevan vielä parempi. Nyt, nyt, nyt se jo sulki maihin pääsyn häneltä . . .

Tuossa se pärskyi ja polki vettä jo hänen

edessään. Ja jälleen sama rajattoman, pakannallisen riemun karjahdus:

— No, hei Musti! Terveisiä saunasta. Tiedätkö, että minä olen Vesi-Hiisi itse, ja nyt menään suoraan alas minun valtakuntaani.

Musti kääntyi kauhulla pois hänestä ja lähti viivana pitkin lahtea viipottamaan.

Hän oli aina peljännyt ja hävennyt alastomia ihmisiä. Se mahtoi olla joku perinnäinen, vuosituhansien takainen tunne hänessä. Rengit olivat joskus saaneet hänet saunaan narratuksi, eikä Musti unohtanut tuota tapausta milloinkaan. Puhumattakaan siitä, että siellä oli ollut kuuma kuin helvetissä eikä koskaan voinut tietää, saiko kuumaa vai kylmää vettä saporoleen, olivat kaikki nuo oudot, alastomat, eläimelliset haamut hänen ympärillään täyttäneet hänen sielunsa syvällä tuskalla, häpeällä ja ahdistuksella . . .

Eihän luomisen kruunun sopinut noin esiintyä. Eiväthän ne olleet edes ihmisen näköisiä. Kuuluihan ihmisen olemukseen kuumimpanakin kesäpäivänä ainakin paita ja housut, jotka tosin voi pahimmassa tapauksessa korvata myös ha-

meilla, mutta jotka olivat ehdottomasti välttämättömät, jos mieli Mustin voida ketään edes vertaisekseen, saati sitten itseään ylemmäksi ja paremmaksi olennoksi tunnustaa.

Nuo olivat, noiden täytyi olla alempia olentoja! Mistä lienevätkin olleet, irtipäässeitä piruja ja menninkäisiä, jotka täällä viettivät kauhistuttavia, salaperäisiä juhlamenojaan. Kamalaa, kamalaa! Täältä täytyi päästä pois hinnalla millä hyvänsä, pois ja ulos, Jumalan kirkkaan taivaan alle.

Hänen oli onnistunutkin lopuksi löytää ystävällinen ovi, töytäistä se auki etukäpäpäpäpäpä ja päästä läähättäen, kieli ulkona, rantatörmälle kirmaisemaan.

Mutta siitä asti hän tiesi varoa saunaa eikä häntä saatu enää koskaan sinne sisälle houkutelluksi. Koko löylyn haju oli hänelle vastenmielinen. Ja kun rengit lauantai-illoin astuivat alastomina, vain koivunvasta verhonaan, pihan poikki, siirtyi Musti aina murheella syrjemmälle tuumimaan, kuinka ruma ihminen itse asiassa oli ja kuinka vähän tuo poloinen näytti sitä käsittävän.

Eihän Musti itsekään alastomana käynyt. Oli-

han hänelläkin turkki, ja hyvä turkki olikin, siistinä ja sopivaisena pukimenaan. Kylläpä hänkin mahtaisi olla kaunis kuvatus, jos hänet äkkiä vedettäisiin siitä ulos ja heitettäisiin tuonne tunkiolle kuin nyljetty oravanpoika!

Eikä Musti voinut olla kauhistuen ajattelematta, mikä hirveä hetki se olisi, jos häneltäkin äkkiä kaltattaisiin karvat päältä noin visusti eikä jätettäisi muuta kuin joku haiven sinne tänne vain pilkan vuoksi . . .

Mutta kaikki nuo vastenmieliset tunteet ja kauhunkuvat olivat vain pelkkää lastenleikkiä niihin verraten, jotka tällä hetkellä tärisyttivät hänen sydäntään ja munaskuitaan.

Hovin herran hahmossa pitkine, kahtia jakautuvine partoineen ja hujanhajaisine hapsineen oli jotakin niin vauhkoa ja hurjistunutta, kun se vedenpintaan ilmestyi, että se vaikutti Mustiin todellakin hitonmoisesti, vesihirviön tapaisesti. Jos tuo nyt saa minut kiinni, niin olen hukassa, ajatteli hän . . . Mitä, mitä? Eikö se peto jo tarttunutkin häntä hännänpäähän?

— Näkki vie, Näkki vie! kuului jo voittonvarma kiljaisu hänen takanaan.

Musti kääntyi äkäisesti puraistakseen vaikka

häntänsä poikki, mutta vapautuakseen kaikin keinoin tuosta ilmetystä paholaisesta.

Hän oli joka tapauksessa päättänyt myödä henkensä kalliista. Mutta kun hän kääntyi iskeäkseen leppymättömään viholliseensa, olikin tämä kadonnut, uponnut kuin kivi syvyyteen.

Musti ensin ilahtui suuresti tuosta ja käänsi heti kurssin suoraan kohti kotirantaa. Mutta pian hän kuuli altaan tuolta syvyydestä epäilyttävää porinaa. Hän vilkaisi sinne, ja nyt vasta hän tiesi, mitä paavillinen, luonnon pyhistä onkaloista kumpuava pelko oli.

Uihan siellä hänen allaan tuo uponnut vesihirviö, tuo kuollut, valkea vainaja pitkine partoineen, ui yhtärintaa hänen kanssaan, vaikka kyynärän verran vedenpintaa alempana . . . Se oli kamala näky. Sydän seisahti, jäsenet jähmettyivät. Jos se nyt, nyt juuri tarttuisi hänen koipeensa ja alkaisi vetää häntä mukanaan yön ja pimeyden valtakuntaan . . .

Eikös tarttunutkin? Nyt se veti!

Nyt mentiin, Musti kulta. Hyvästi nyt, ihana maailma! . . .

Hän seisoj jo pystysuorassa, pää enää vain hiukan vedenpintaa ylempänä.

Se oli hirveä hetki.

Jumalille kiitos, pulpahti tuo turman henki jälleen vedenpintaan. Ja ikäänkuin katuen äskeitä käytöstään, hän ei enää päästänytkään Mustia yksin vedenvaraan, vaan toisella kädellä häntä tukevasti kannattaen veteli toisella heidät kumpaisetkin suoraan kohti kotirantaa. Apu saattoikin olla tarpeellinen, sillä Mustin sydän läpätti vielä äskeisestä säikähdyksestä aivan haljetakseen.

— No, hei Musti! Nyt sitä mennään oikein höyryn voimalla.

Ja eikös pahalainen ruvennutkin vielä viime tingassa puksuttamaan kuin höyrylaiva!

Musti välitti viisi hänen puksutuksistaan, kun vain kuivalle pääsi ja sai enimmän veden turkistaan pudistetuksi. Pari kolme kertaa sitten kovasti haukahdettuaan tätä jo hengenvaarallista hevosenleikkiä hän lähti kiittämään pitkin pihamaata koko saunaväen suurimmaksi iloksi, joka oli siihen törmälle heidän maihinnousuaan nauramaan kokoontunut.

— Hei, hei, Musti! Nyt me kumpikin taas kymmenen vuotta nuorennuimme.

Mutta Musti ei ollenkaan pitänyt tämäntapai-

sista nuorentamis-yrityksistä. Kului pitkä aika tämän jälkeen, ennen kuin hän saattoi vilpittömästi ja hyvällä omallatunnolla Hovin herran kättä pudistaa, ja vielä kauemmin, ennen kuin hän tohti vanhalle mielipaikalleen laiturinpäähän istahtaa.

Mutta aika kaikki haavat parantaa. Niin tämänkin.

VIII

Ampiaispesällä.

Musti ei ehkä olisi voinut niinkään hyvin Hovin herran kaikkiin mielihohteisiin sopeutua, ellei heillä olisi ollut niin paljon yhteisiä myötä- ja vastatunteita.

He eivät kumpikaan esim. kärsineet kissoja. Siksi ei myöskään niin kauan kuin Hovin herra eli talossa kissaa siedetty, neitosten ja heidän ystävättäriensä, nuorempien ja vanhempien monista palavista esirukouksista huolimatta. Vaikka Hovin herra muuten oli hyvinkin herkkä naisten naurulle ja kyyneleille, hän oli tässä suhteessa järkähtämätön.

Musti oli hänelle siitä hyvin kiitollinen. Sillä hänelläkin oli voittamaton vastenmielisyys noita pieniä, äkäisiä, epäpersoonallisia olentoja kohtaan, jotka haisivat pahalle ja joista ei koskaan tietänyt, mitä ne ajattelivat salaperäisesti, salakavalasti kehräilevässä sydämessään.

Taka-Möyrylän torpassa hänen oli vielä kaiken kasvinaikansa täytynyt hillitä tuota into-

himoista vastenmielisyyttään. Siellä oli ollut nuori kissanpoika nimittäin, joka oli saanut juoda samasta maitokupista kuin hänkin, jonka kanssa lapset olivat leikkineet samalla kuin hänenkin, joka oli milloin ripustettu hänen selkäänsä, milloin pantu hänen hännänpäätänsä kiinni nappaamaan. Ollut todellinen kiusanhenki, toisin sanoen.

Eikä sille ollut voinut mitään. Sillä heti kun hän yritti sitä, heilui tuppivyö.

Mutta täällä kuului Hovin herran tai hänen keskenkasvuisten poikiensa äänet, niin pian kuin vieras kissa oli poikki pihamaan vilahtanut:

— Musti! Kissa! Pus, kiinni!

Eikä Mustille tarvinnut sitä kahta kertaa sanoa. Salamana hän oli perässä, oli sitten ollut vaikka kaukana rannassa tai makuupaikassaan portaiden alla. Se oli sotahuuto! Mentiin vilauksena yli aitojen ja pellonpientareiden.

Tavallisesti päättyi jutun tosiasiallinen puoli siihen, että kissa kiipesi puuhun tai riihen kattole, josta se aina sittemmin itsensä jollakin tapaa turvallisempaan tilaan keinotteli. Mutta joskus häätyi se ojan pohjaan tai seinän nurkkaukseen, vaikka eihän Musti siinäkään sille

sen enempää mahtanut. Jos liki yritti, oli heti silmänsä menettää . . . Sitäpaitsi mourusi se niin pahasti, että pyrki selkäpiitä kummasti karmiimaan, niinkuin joku isiltäperitty, tuhatvuosien takainen vaisto heidän rotujensa muinaisista vihollisuuksista olisi äkkiä muistuttanut hänen mieleensä kaukaisten, troopillisten viidakkojen himmentyviä hämäreitä . . .

Vaino oli pantu hänen ja tuon toisen siemenen välille. Ainoastaan ihmisen kaikkiruokainen, kaikkikäyttävä, kaikkiymmärtävä kaikkivalta oli voinut saattaa heidät saman katon alle asumaan . . .

Sikojen laita oli hiukan toinen. Niitä ei Musti vihannut varsinaisesti, mutta inhosi sitä enemmän. Tässäkin yhtyivät hänen mielipiteensä merkittävästi Hovin herran kanssa, joka kaikesta tämän taloudellisen kotieläimen tuottamasta hyödyistä huolimatta ei koskaan suostunut sitä karjojensa joukkoon liittämään.

— Ne ovat siivottomia, väitti hän naapureilleen, jotka häntä tuosta kevytmielisestä vastatunteesta pyrkivät joskus tuiki kiivaastikin nuhtelemaan. Jos niitä pitää kiinni, ne vinkuvat ja röhkivät koko päivän, niin ettei niiltä kukaan

kuule omaa ääntään koko kartanossa, ja jos ne päästää irti, ne tunkeutuvat joka aidan raosta peltoihin ja puutarhaan. Ei, pitäkööt läskinsä! Minä tulen kyllä toimeen omillanikin.

Musti oli aivan samaa mieltä hänen kanssaan. Ja niin pian kuin kujalle ilmestyi „Tornion vieraita“, kuten kylänsikoja yleensä paikkakunnalla kutsuttiin, oli Musti kuin Jehu niiden kimpassa. Ne tunsivatkin hänet jo kaukaa ja syöksivät heti portin taakse päästyään röhkäisten katajikkoon.

Lehmä oli hirveä eläin Mustin mielestä. Eikä hän voinut ymmärtää, kuinka tuollaisia petoja ollenkaan siedettiin sivistyneessä yhteiskunnassa.

Annapas olla vain, että ne sattuivat kapealla kujalla tai kruunun maantiellä vastaan tulemaan, niin eikös ne pysähtyneet joka sorkka ensin tuhmasti töllistelemään, sitten noilla pelottomilla otsakoristeillaan häntä keihästämään. Eikähän siinä haukkuminen auttanut, täytyi vain vilistää pakoon, minkä kintut kannattivat, jopa usein yli aidankin henki kurkussa loikata, jos mieli päästä asiasta pelkällä säikähdyksellä.

Mustin ainoa lohdutus oli, ettei hän ollut koskaan nähnyt Hovin herran itsensä niitä ruokki-

van tai hyväilevän. Siitä päätteli hän, että ne eivät mahtaneet olla sen enempää isännänkään suosiossa, vaikka tämä jostakin selittämättömästä heikkoudesta hameväkeä kohtaan ei kyennyt niitä kokonaan tiluksiltaan karkoittamaan.

Lampaita sensijaan olisi ollut hyvin lysti ajaa takaa, samoin kanoja, mutta sitä ei saanut tehdä, sillä siitä sai selkäänsä ja voi joutua säkki päässä lammasläävään teljetyksi.

Hevosista Musti piti. Ne olivat kauniita ja komeita eläimiä ja niiden kanssa oli niin hupaista juosta kilpaa. Ilokseen hän oli huomannut isännänkin niitä usein taputtelevan ja sukuttelevan.

Mutta oli yksi eläinlaji, jota Musti sekä pelkäsi että vihasi, niin hullunkurista kuin oli hänestä itsestäänkin, että niin pieni elukka saattoi niin suuria tunteita niin mahtavassa ja itsetietoisessa olennessa herättää. Se oli ampiainen.

Syynä siihen, että hän oli tullut juuri noihin siipilintuihin mitään erikoista huomiota kiinnittäneeksi, oli oikeastaan talon nuorin poika, joka kerran oli tässä suhteessa tehnyt kepposet hänelle.

Samaisessa tenavassa, vaikka hän ei ollut

paljon Mustia korkeampi kasvultaan, ei ainakaan turpeampi, oli jo tosin Mustin mielestä monta muutakin pahaa tapaa näyttäytynt.

Kerran hän esim. oli varastanut Mustin makuluun, jonka tämä juuri oli joitakin laihempia kasvispäiviä varten talon naurismaahan varovasti piilottanut. Musti oli kyllä nähnyt hänen jotakin siellä samoilla tienoin hääräilevän, mutta ei hän sentään olisi uskonut, että parempain ihmisten lapsi kehtaisi suoranaisesti toisen omaan koskea. Tunnettuaan mielensä kuitenkin omittuisen levottomaksi, hän oli odottanut vain tuon viikarin poistumista ja mennyt sitten etsimään makuluutaan, sen kaiken varmuuden vuoksi johonkin turvallisempaan piilopaikkaan kätkeäkseen. Mutta eikö mitä? Makuluu oli poissa!

Hän oli kuopinut ja kuopinut, haistellut ja haistellut, mutta mitä siinä tyhjässä oli haistelemista. Makuluu oli ja pysyi poissa. Tuo toinenkin oli siihen muka saapunut auttamaan ja multaa penkomaan. Silloin oli Musti katsonut hänen silmiinsä niin surullisesti ja nuhtelevasti, että tuonkin jo nuorena paatuneen pahantekijän kivikova sydän oli sulanut siitä.

Olihan se vienyt aivan toiselle taholle nau-

rismaata hänet ja osoittanut erästä paikkaa. Musti oli kuopaissut vähän käpälällään, ja siinä hän se olikin hänen makuluunsa. Mutta ei se ollut enää mitään vilpítőntä iloa hänelle tuottanut. Pois hän oli sen lönkytellen kantanut tosin, mutta raskaissa mietteissä tuollaisen miehen-alun tulevaisuudesta, joka meni toisten rehellisesti hankituille kassoille kuin omilleen.

Eikä hän kuitenkaan voinut arvata edes lähetsulkoonkaan vielä silloin, kuinka syvälle synti itse asiassa oli iskenyt kourukyntensä samaisen vensperin sydämeen.

Hän tuli liian myöhään sen oivaltamaan.

Ampiaiset olivat rakennuksen matalaan kivi-jalkaan, jonkun irtipäässeeseen vuorilaudan väliin, eräänä kesänä pesänsä rakentaneet. Talon nuorin poika oli nähnyt niiden tulevan ja menevän sitä tietä, olipa kuullut sieltä myös kummallista surinaa. Niin oli pimeyden juoni syntynyt hänen päässään ja sielun vihollinen voittanut hänessä.

— Musti, seh! Musti! Miesi, miesi, tule tänne!

Miksi ei Musti olisi tullut, kun toinen niin sulavasti ja ystävällisesti maanitteli?

— Musti! Tule! Kuuletko? Sum-sum-sum...

Miksi ei Musti olisi kuullut, kun toinen pään aivan kivijalan ääreen toi ja painoi korvan kiinni vuorilautaan? Kuuluihan sieltä ihan selvään: sum-sum-sum . . .

— Hau! yllyttänyt vielä tuo pannahinen. Hau, hau, hau!

— *Hau!* siihen Mustikin oikein ison sanan sanonut, ja jäänyt sitten pojan silmiin tutkivasti katsomaan, ikäänkuin tiedustellakseen, mistä tässä nyt oli kysymys.

— Haetaan, Musti, haetaan! . . . Pus kiinni! Ja vielä kepakollaan raottanut avuksi vuorilautaa.

Silloin oli Musti ymmärtänyt. Tomahuttanut ensin molemmat etukäpäälänsä sammaliin ja saha-jauhoon, jota sieltä vuorilaudan välistä oli valunut maahan, pistänyt sitten kuononsa sinne, tullakseen vakuutetuksi, että hän todellakin oli oikealla tolalla, ja ruvennut sitten intohimoisesti haukahdellen kuopimaan . . .

Sieltä oli ensin tullut esille vain yksi ampiainen ja kaksi, jotka Musti helposti oli hampaitensa väliin ilmasta naksauttanut. Mutta sitten oli niitä tullut niin sakea parvi, ettei Musti ollut luullut koko maailmassa niin paljon ampiaisia

olevankaan. Ja mikä pahempi, ne olivat vuorostaan ruvenneet naksuttelemaan häntä, mikä kuonoon, mikä hännänpäähän, mikä muille hellemille ruumiinosille, jotka hänellä tuiki turvattomina hilkkasivat.

Musti oli aluksi koettanut pitää urhoollisesti puoliaan, joka hänelle hänen paksun turkkinsa avulla ei ollutkaan aivan mahdotonta. Mutta nyt! Nyt osui juuri joku noista äkäisistä pikkulinnuista hänen herkipäähän, juuri hänen kostean kuononsa päähän, johon se jäi kuin nappi kiinni riippumaan.

— Voivoivoi!

Musti pakeni parkuen pitkin pihamaata, koko vaapsahaisparvi jäljessään, koettaen vuoroin molempien etukäpäliensä avulla saada nenältään tuota takkiaista, vuoroin taas tulisissa tuskissaan pitkälleen heittäytyen ja piehtaroiden. Ja samalla nauroi tuo toinen täyttä kurkkua kuisilla, jonne hän oli raukkamaisesti takki korvissa heti vihollisten ensi rynnäköllä paennut.

Mustin kuono paisui tästä leikistä paksuksi kuin potaatti, vaikka hän koettikin hoidella parhaansa mukaan savella ja kostealla mullalla sitä. Eikä tarvinnut sen jälkeen kuin sulkea kou-

ransa ja sanoa hiljaa „sum-sum-sum“, kun Musti jo ärähti äänekkäisiin ikävien muistojen ja mielipahan ilmauksiin.

Tavallisella hyvántahtoisuudellaan hän ei silti nytkään jaksanut varsinaiselle syylliselle, talon nuorimmalle pojalle, sen pitempää vihaa pitää. Mutta hän kohdisti sen sitä kiihkeämmin ampiaisiin, kuten ehkä oikein olikin, sillä usein on pahan juuri ja alkuperä niin kaukainen ja välillinen, että oikeutetuinkin viha menettää oman välittömän voimansa sitä etsiessä.

IX

Mustin metkuja.

Tehtiinkö sitten aina vain Mustille temppuja? Eikö hän itse mitään osannut eikä koirankureja harjoittanut?

Kyllä, paljonkin. Paitsi käden antamista ja „isoa sanaa“, jotka hän oli oppinut jo lapsuudenkodissaan Taka-Möyrylässä, hän taisi vielä lukemattomia muita, eikä hän suinkaan ollut niitä, jotka ystävällisesti pyydettyä panevat kynttilänsä vakan alle.

Hän taisi esim. „ottaa lakin miehen päästä“. Sen oli Hovin herra itse omassa korkeassa persoonassaan hänelle opettanut. Herraa oli nimitäin jo kauan harmittanut, että niin monet tomppelit, torpparit, itselliset, mäkitupalaiset ja muut, tulivat lakki päässä sisälle hänen työhuoneeseensa. Siksi hän oli katsonut hyväksi kohottaa Mustin tässä suhteessa oman yksityisen seremoniamestarinsa arvoon ja asemaan.

Temppu kävi näin ikään.

Astuu sisälle mälliukko, kopistelee kenkiään, rykäisee, nyykäyttää päätänsäkin puolituumaa ja tekee hyvän päivän. Mutta lakki pysyy hänen päässään edelleenkin kuin naulattu. Hovin herra kirjoittelee rauhallisesti työpöytänsä ääressä ja vilkaisee syrjäkarein ovensuuhun.

Virkahtaa vihdoin puoli-ääneen:

— Musti! Ota lakki pois miehen päästä!

Musti, joka on pää käpälien välissä hänen kirjoituspöytänsä alla, kimpoaa pystyyn siinä silmänräpäyksessä, ponnahtaa, tekee korkean kaaren ilmassa ja iskee kuin haukka miehen päähän. Ellei hänen onnistu ensi kerralla tempaista pois lakkia, onnistuu se toisella, ja pitkällinen tottumus onkin ehtinyt jo tehdä hänestä taiturin, joka harvoin erehtyy.

Mies joutuu ymmälle, hätääntyy, kopaisee päätänsä ja katsoo avuttomasti lakkiaan, jota Musti pitää luonnollisena sotasaaliinaan. Mutta se ei suinkaan ole tarkoitus.

— Musti! Vie lakki miehen luo! kuuluu jälleen sama tyyni, täsmällinen ääni.

Ja Musti kantaa lakin kiltisti miehen jalkojen juureen, uristen ja heiluttaen häntäänsä ystä-

vällisesti hänelle, ikäänkuin huomauttaakseen, että näin tässä asiassa oli meneteltävä. Eikähän miehenkään auta muuta kuin yhtyä Hovin herran äänekkäisiin naurunhohotuksiin.

— No, se herra aina on niin leikkisä . . .

Ja Musti saa Hovin herralta lyhyen päänsilityksen palkakseen.

Toisen tempun nimi on „kiemaista“ ja se tapahtuu ruokasalin puolella. Se on oikeastaan paljon helpompi, samalla kuin sen palkka on tuntuvasti parempi, eikä Musti senvuoksi teekään mitään niin mielellään.

Senkin suoritus käy aina saman mallin mukaan.

Musti nukkuu, tai oikeammin sanoen, on nukkuvinaan ruokasalin suuren pöydän alla. Hän tajuaa ja aavistaa kyllä kaikki, mitä hänen ympärillään tapahtuu, kuulee veitsien ja kahvelien kilkkeen ynnä tasaisen puheensorinan, näkee piikahelmojen heiluvan pöydän ja keittiön oven väliä sekä tuntee hyvien, herkullisten lemujen sinfoniat sieraimissaan. Mutta hän tajuaa myös, että tuo kaikki ei vielä kuulu hänelle. Hänen aikansa ei ole tullut vielä.

Se on tullut vasta sitten, kun tuolit jyrähtä-

vät hänen ympärillään ja joku milloin kutsuva, milloin myös aivan välinpitämätön ääni kuuluu muun puheen lomassa tuolta korkeuksista:

— Musti! Kiemaise!

Silloin on ylös hypättävä, otettava heti selvä, mistä ääni tuli, heitettävä itsensä maahan ja pyörähdettävä nopeasti ympäri sekä takaisin jaloilleen. Jos vaaditaan sama tempu toisen kerran, on se tehtävä empimättä, sillä palkka odottaa jo aina varmana antajan kädessä.

Kolmannen ja kaikkein vaikeimman tempun ovat talon naiset hänelle opettaneet.

Se kuuluu:

— Musti! Haetaan, haetaan isä syömään!

Siinä oli niin monta sanaa, että Mustin aluksi oli sitä sängen vaikea ymmärtää. Sanat „haetaan, haetaan“ hän käsitti hyvinkin, samoin kädenliikkeen, joka viittasi ovelle päin. Mutta mitä haetaan? Tuo kaikki muu oli kuin hepreankieltä hänelle.

Musti vinkui ja vikisi osoittaakseen virkaintoan, katsoi kysyvästi käskijään, hyökkäsi ovelle, kääntyi neuvottomana takaisin, laukko i ympäri huonetta ja pysähtyi jälleen ikäänkuin huomauttaakseen, että täytyihän hänellä olla

joku selvä ja itsetietoinen päämäärä, ennen kuin hän voi saada aikaan jotakin ja onnistua parhaissakin pyrkimyksissään.

Vasta kun hänet oli viety salin läpi ja osoitettu hovin herran ovea, hän ymmärsi noiden salaperäisten sanojen tarkoituksen.

Hän hyppi ovea vasten, hän haukkui, hän raappi, hän piti sellaista melua, että Hovin herran tietysti täytyi nousta kesken työtään katsomaan, oliko joku hänen talossaan raivohulluksi tullut. Hänelle ilmoitettiin, että Musti se vain oli, joka oli saapunut isää syömään käskemään.

Musti oppi muutamilla kerroilla tuon tempun, joka oli sitäkin selitettävämpää, kun hänen muistiansa sen suhteen olivat keittiöstä tunkeutuvien tuoksujen herättämät mieluiset ajatusyhtymät mitä voimakkaimmin avittamassa.

— Musti! Isä syömään!

Silloin lensi Musti kuin myrsky läpi talon, avasi itse kaikki ovet ja toi talon isännän riemuiten tullessaan. Pahempi oli, jos sattui joku ovi välillä lukossa olemaan. Siinä ei auttanut muu kuin pyörtää vikisten ja vinkuen takaisin apua hakemaan tai koettaa ulkotietä. Mutta jos

sieltäkin oli ovi kiinni herran eteiseen, ei ollut jäljellä muuta keinoa kuin koettaa täyttää annettu määräys akkunan läpi.

Eikä ollutkaan monta rattoisampaa näkyä kuin nähdä Mustin hyppelevän ja haukkuvan intohimoisesti Hovin herran akkunan alla.

Monia muita metkuja oli Musti itse opetellut. Niistä harvinaisimpia oli hänen „intiaanitanssinsa“, kuten talon väki sitä nimitti. Sen pääponsi taas oli siinä, että pyöri ympäri kuin villikissa ja koetti tavoitella oman häntänsä valkoista nypykkää. Sen suuhunsa saatuaan taas oli purtava ja uristava, mutta ei silti lakattava vinhasta piiritanhustaan, joka voi päättyä vain kuperkeikalla tai hurjalla leikkijuoksulla yli peltojen ja pientareiden.

Tuon tempun hullunkurinen vaikutus katselijoihin oli tavallisesti vastustamaton. Mutta sitä ei ollut myöskään turhan tautta tuhlattava, vaan näytettävä ainoastaan juhlatiloissa, kuten koko talonväen myöhään yöllä joistakin kutsuista kotiin saapuessa tai jonkun pojan tai tyttären palatessa usein vuosikausien jälkeen maailmalta.

Ja silloin se lähtikin häneltä oikein täydestä sydäimestä! Sillä Musti seurasi tarkoin kaikkien

talonväkeen kuuluvien kehitystä ja elämänvaiheita, näki heidän yhden toisensa perästä nousevan, kasvavan ja haihtuvan maailmalle, josta he vain harvoin tulivat takaisin enää, milloin yksin, milloin monien muiden kera, milloin iloissa ja päässä valkea lakki, milloin surullisina ja nenäliina silmillään. Mutta Musti otti heidät jo portailla aina samalla tavoin vastaan ja sai myöskin heiltä aina yhtä ystävällisen ja halki kyyneltenkin hymyilevän vastaanoton.

Näin kaartuivat Mustin päivät tyyninä ja rauhallisina kohti elämän iltaa. Mutta ennen sen päättymistä hän tuli todistajaksi moniin ja järkyttäviin ihmiskohtaloihin.

IX

Suuria muutoksia.

Hovin herra kuoli eräänä syksynä. Kaatui niinkuin honka kankahalta, kuitenkin ensin ystävältään kaupunginlääkäriltä kysyttyään:

— Onko tauti kuolemaksi?

— On, jos tahdot toden kuulla, toinen siihen vastannut vavahtavalla äänellä.

— Hyvästi sitten! Ja kiitos kaikesta.

— Hyvästi.

Seinään päin kääntyi sitten Hovin herra, ei syönyt eikä juonut mitään, vielä vähemmän nautti mitään lääkkeitä. Makasi vain mykkänä ja liikkumattomana. Kun tultiin eräänä aamuna katsomaan, hän oli kuollut.

Siitä koitui synkkä aika talolle.

Myöskin talon rouva kääntyi vuoteeseen, josta hän ei noussut enää. Hänen vanhin tyttärensä hoiteli häntä. Toinen tytär tuli surusta mieli-
puoleksi, istui vain päivät pitkät pianon ääressä ja soitteli pitkillä, valkeilla sormillaan vanhoja, yksinkertaisia, lapsena oppimiaan kansansäveliä.

Musti tunsi kalmanhajua ilmassa ja ulvoi kai-
ket yöt lakkaamatta.

Oudot, tuonen tuoltapuolen kumpuavat aavis-
tukset ahdistivat hänen sieluaan. Varsinkin kun
hän kuuli tuon hiljaisen, riutuvan soitonhelinän
salin puolihimmeiden ikkunoiden läpi talviseen
kuutamo-yöhön tunkeutuvan, oli hänen sydä-
mensä tuskasta ja kalvavasta, epämääräisestä
kaipauksesta pakahtumaisillaan. Silloin kohotti
hän kuononsa kohti tähtiä ja päästi esi-isiensä
pitkän perintöhuudon, kaikkien olevaisten kysy-
myksen, jota ei kuullut kukaan, valituksen, jolle
ei ollut olemassa mitään lohdutusta . . .

Ei maassa, ei taivaissa, ei vesissä eikä vet-
ten syövereissä . . .

Tänään minä olen, huomenna en ole, ajatteli
hän. Menen, enkä tule koskaan takaisin, ja
maailma jatkaa kuitenkin ijät kaikki kulkuaan.
Pois meni Hovin herra, pois haihtui myöskin
Vilkki, minun hyvä ystäväni ja edeltäjäni, eikä
kukaan tiedä heistä mitään . . .

Pois menee Hovin rouva, pois menen minä-
kin kohta . . . Minne? Mitä jää jäljelle sitten? . . .
Turhuuden turhuus, kaiken katoavaisuus . . .

Miksi en kuollut kuusi-öisnä? Minkä kumman tavalla minä ollenkaan jouduin tänne? Tu linko tähdistä tuolta etäisistä, niinkuin ne itsekin usein maahan putoavat, vai nousinko mustan maan povesta, niinkuin metsä ja vilja ja kasvit kaikellaiset? . . .

Maailma on niin autio ja tyhjä . . . Pimeys lepää synkkänä päällä syvyyksien eikä mikään henki liiku liikkumattomien vetten päällä . . .

Mykkänä kuunteli vaisu, talvinen luonto Mustin valitusta. Mutta hänen kumppaninsa ja toverinsa kaukaisissa kylissä kuulivat sen sitä paremmin ja yhtyivät siihen yli lumisten lakeuksien.

— Taas kuolee Hovissa joku, sanoivat ihmiset hiljaa toisilleen. Kaikki koirat ulvovat sinnepäin.

Keväällä kuoli Hovin rouva. Perikunta ei jaksanut eikä tahtonut pitää taloa, vaan möi sen irtaimistoineen päivineen uusille omistajille.

Musti seurasi muun kaluston mukana.

Kaikki sortui, kaikki raukesi. Koko hänen muinainen, turvallinen maailmansa meni muruiksi hänen ympäriltään. Uudet omistajat eivät hänestä välittäneet sen enempää kuin hän niistä. Eivätkä ne siihen vakinaisesti asumaan asettu-

neetkaan, tulivat vain lukemaan metsiä, laskemaan lehmiä, lampaita ja hevosia sekä niitä pienemmin ja suuremmin erin pois kuljettamaan.

Samaa tietä hävisivät kuormittain myös vanhat tutut huonekalut, joista kukin oli Mustille sydämenmuisto, elämäkokemus.

Hän oli aluksi kyllä koettanut urhoollisesti ja voimiensa mukaan talon kunniaa puolustaa. Protesteerannut ankarasti, haukkunut hirmuisesti ja yrittänyt vielä yhtä ja toista kutsumatonta vierasta takinliepeeseenkin tarttumaan. Mutta saatuaan pari kunnan potkua takapuoleensa, hän oli huomannut, että tässä ei ollut enää mitään tehtävissä.

Tässä täytyi alistua. Tässä täytyi väistyä väkevämmän tieltä ja myöntää, että maailmassa oli paljon sellaistaakin pahaa, jonka suhteen uljaimmankin totuudentaistelijan oli varmintaa ja viisainta pysyä puolueettomana.

Ja eräänä päivänä lyötiin talon ovet lukkoon. Silloin tuli Mustista väkisinkin kulkukoira.

X

Kaiken häviö.

Musti kierteli sitten kauan maailmalla.

Aluksi pysytteli hän kotikylällä. Siellä ihmiset tunsivat hänet vielä ja antoivat säälistä ruokaa hänelle. Mutta vähitellen ne alkoivat vie-roa häntä sielläkin ja hän oli pakotettu loitom-paa sekä omin neuvoin elatuksensa etsimään.

Oli kuin hän olisi jollakin tapaa henkisen keskipisteensä kadottanut. Hän lähti kenen mat-kaan hyvänsä, joka vain vilkutti hänelle leivän-palaa, ja hän heilutti häntäänsä jokaiselle, joka vain viitsi vaivautua hänen päätänsä edes ohi-mennen silittämään. Musti ihmetteli aluksi itse-kin usein sitä, mutta vähitellen tuntui se hänestä varsin luonnolliselta.

Niin köyhäksi hän oli äkkiä tullut. Niin köy-häksi ulkonaisesti ja sisällisesti.

Häntä paleli. Suuri murhe oli murtanut hä-net. Häntä värisytti tässä oudossa ja tyhjässä maailmassa, jossa mikään ei ollut hänen omaansa

enää ja jossa kukaan ei enää kutsunut häntä omakseen.

Siksi oli koko maailma, myöskin hänen omat vastaiset vaiheensa ja elämänkohtalonsa käyneet hänelle niin sanomattoman samantekeviksi. Olihan hän kadottanut kalleimpansa. Samalla oli kaikki oman arvon tunne, vieläpä itsesäilytysvietti ja oman edun vaistokin hävinnyt häneltä, ja hän olisi ollut valmis nuolemaan kättä, joka olisi kiinnittänyt häneen edes senverran huomiota, että olisi häntä kurittanut.

Hän nukkui mieron nuotioilla. Hän lämmittelemättä toisten liesien lämpimässä. Hän ei hävennyt kerjätä armopaloja, vaikka hän tiesi, että hän ei millään tavoin ollut ansainnut niitä, eikä häneen tehnyt mitään vaikutusta enää, vaikka häntä uloskin hädettiin ja kulkukoirana sormella osoitettiin.

Niin nöyräksi saattaa tulla koira, joka on kadottanut kotinsa ja kotiväkinsä.

Hän, joka vielä äsken oli ollut niin miestä mielessään! Hän, joka vielä äsken oli tuntenut itsensä niin tarpeelliseksi elämäntaloudessa ja tuosta tarpeellisuudesta niin ylpeäksi, että hän ei ollut viitsinyt edes vilkaista sinnepäin, missä näki jon-

kun nykyisen onnettomuustoverinsa häntä koi-
pien välissä poikki takapihan luikahtavan.

Nyt hän tunsu itsensä täysin tarpeettomaksi.
Mikä hän oli? Vain loiskasvi, vain elämän kas-
vannainen. Pahka puun kyljessä, heinä, val-
mis tuleen heitettäväksi . . .

Hän oli kuollut, hän oli henkisesti kuollut.
Hän aavisti hämärästi, että hänen velvollisuu-
tensa olisi ollut oikeastaan kuolla myös ruu-
miillisesti, mutta hän ei jaksanut vielä. Sen
verran olivat kovat kohtalottaret jättäneet vielä
elämäntahtoa ja elämän-uteliaisuutta hänelle.

Hän tahtoi nähdä, kuinka hänen kävisi. Hän
inhosi itseään, mutta häntä huvitti nähdä, kuinka
kävisi tässä maailmassa olennon, jolla ei ollut
enää mitään aseita elämäntaisteluun.

Eikä näistä aseista tärkeimpiä: ei itseuskoa
eikä itseluottamusta, kaikista kannattavista aja-
tuksista ja pyrkimisen arvoisista päämääristä
puhumattakaan, jotka olivat häneltä tyystin hä-
vinneet tuossa hänen yleisessä henkisessä haak-
sirikossaan.

Musti parka! Hän ei tiennyt vielä silloin, että
sellaisen olennon käy aina hullusti.

On lupa inhota itseään, jos inhoaa samalla

muita, voi vielä tulla toimeen maailmassa itsevihaaja ja itsehävittäjäkin, kun vain muistaa samalla lingota vihan ja hävityksen salaman myös joka taholle itsensä ulkopuolelle.

Mutta eihän Mustilla mitään sellaisia varokeinoja ollut.

Hänkö olisi vihannut, hänkö halveksinut ihmisiä ja eläimiä ympärillään? Päinvastoin hän rakasti. Hän janosi rakkautta, hän kerjäsi rakkautta, vaikka hän ei saanut sitä, ja siksi katsoi hän jokaisen vastaantulijan, jokaisen uppooudonkin tai hetkellisen tuttavan silmiin niin etsivästi, niin pyytävästi ja surullisesti . . .

Siksi oli hän niin kiitollinen myös jokaisesta ystävällisestä sanasta ja äänenpainosta, joka joskus sattui hänenkin osalleen, vaikka ei sen takana ollutkaan sen enempää eikä kukaan sillä mitään sen vakavampaa tarkoittanut. Mutta Musti luuli aina, Musti toivoi silloin aina löytäneensä jälleen sen suuren rakkauden, joka hänellä kerran oli ollut ja jonka hän niin selittämättömällä tavalla oli kadottanut.

Silloin syttyi riemu, silloin paistoi päivä jälleen hänen sydämeensä. Syttyi ja sammui samassa, ja sellaisina hetkinä tuntui koko maailma hänestä taas kahta mustemmalta.

Musti parka! Hän oli tuomittu menemään perikatoon.

Hänessä oli kuollut kaikki, mutta ei murhe, häneltä oli mennyt kaikki, mutta ei muisto onnesta, jonka hän oli elänyt, eikä kaipausta jostakin toisesta paremmasta maailmasta, missä tuo kaikki hyvä ja kaunis vielä kerran voisi uudistua.

Musti ei käsittänyt vielä täysin kuoleman armottomuutta. Ei oman orpoutensa lopullisuutta eikä loppumattomuutta sen elämän-ikävän ja elämän-yksinäisyyden, johon sokea kohtalo oli heittänyt hänet.

Niin tuli hän vielä senkin käsittämään.

Oli vielä murhe ja onnen muistokin menevä häneltä, eikä jääpä jäljelle hänestä muuta kuin ontto kuori, kuin kuivanut karahka . . . kuin kummitteleva puu yölliselle palolle, kuin itsestään liikkuva kuvajainen kalman kankahille . . .

Mutta se ei tapahtunut enää kaukana Suomen saloilla, vaan niissä suurissa kylissä ja kaupungeissa, minne Musti joutui rauhattomilla, kaikkea päätä ja päämäärää puuttuvilla harharetkillään.

Siellä täyttyi hänen kärsimystensä mitta, eikä hän voinut kärsiä enempää.

Siellä murtui hän lopullisesti. Siellä laukesi hänen henkensä jänne kokonaan. Siellä tuli hän täysin tuntemaan, mitä elämän-yksinäisyys on, ja mitä merkitsee olla outo itselleen ja kuitenkin muille tuttavana liehakoida ja häntää heilutella.

Olihan Musti ennenkin kaupungissa ollut ja suuressakin väenvilinässä. Mutta se oli tapahtunut kauan sitten, hänen autuaampina nuoruusaikoinaan, jolloin hänellä vielä oli ollut koti ja kontu sekä niiden yhteydessä tieto siitä, ketä vihata ja ketä rakastaa.

Nyt hänellä ei ollut mitään. Nyt oli hän vain lantti lanttien, kulkukoira muiden kulkukoirien seassa, ilman mitään yksilöllistä leimaa tai omaperäisyyttä.

Hän kului. Hän oli nyt arveluttavasti kulunut.

Hänen henkensä hammasrattaat eivät iske-neet toisiinsa enää yhtä lujasti kuin ennen. Ne niin somasti ja mukavasti vain ikäänkuin nuljahtelivat sivukkain. Mutta samalla hän ei kärsinyt enää yhtä paljon kuin ennen. Tottumus oli tullut hänen toiseksi luonnokseen.

Hän oli tottunut vähitellen ulkonaiseen ja sisäiseen kurjuuteen . . . Makaamaan taivasalla,

pyytämään armopaloja, vieläpä niitä sieppaamaan ja varastamaankin, ja sitten hyvin nopeasti pakoon pötkimään, ettei saisi liian kalliisti maksaa pientä, hetkellistä nautintoaan . . .

Hänen koko käytökseensä oli tullut jotakin luhua ja raukkamaista. Hänen silmissään, jotka ennen olivat olleet niin suorat ja rehelliset, kiilsi nyt vilpillinen, mielitelevä ilme, joka heti seuraavassa hetkessä oli valmis myös salaman-nopeaksi salavihaisuudeksi muuttumaan.

Hänestä oli nyt tullut todellinen kupinnoolija. Hän kuului nyt kirjaimellisestikin niihin raamatun koiriin, jotka rikasten pöydiltä putoilevilla muruilla itseään elättävät.

Eikä hän uskaltanut enää haukkua ollenkaan. Hän vain ulvahteli joskus omaa kurjuuttaan ja kohtalon leppymätöntä kovuutta, joka ei sallinut hänen edes henkäistä, ennen kuin jo antoi hänelle uuden iskun takaraivoon kuin rautakurikalla. Kuitenkin hän oli ennen ollut parhaita haukkujoita. Mutta haukkumisenkin, samoin kuin kaiken muunkin ulkopuolisen toiminnan lahja on sellainen, että se vaatii asianomaiselta käyttäjältään eheää ja keskitettyä persoonallisuutta.

Hän oli särkynyt. Hänessä oli sälöjä, jotka menivät hänen sydämensä syvimpään. Siksi korahti, siksi särähti hänen kurkkunsa kummallisesti, jos hän joskus koetti vielä nuoruutensa hilpeää, elinvoimaista äänilajia alottaa.

Siksi lakkasi hän siitä kokonaan.

Mutta samalla sanoi hän myös viimeiset jäähyväisensä koko elämänkutsumukselleen, sillä olihan hänen suuri ja pyhä tehtävänsä juuri haukkumalla huomauttaa, missä hän näki jotakin perin väärää ja paheksuttavaa tapahtuvan.

Kyky, jota ei käytetty, kuihtui piankin pois. Hän tylstyivät vuosien vierieissä niin, että hän ei nähnytkään ympärillään mitään haukuttavaa.

Olihan kaikki hyvin! Olivathan kaikki hyviä, ihmiset, eläimet, vieläpä hänen omat elämänkohtalonsakin, kun vain osasi ottaa ne hyvältä kannalta ja sulkea silmänsä kaikilta niiden puutteilta ja raadollisuudelta. Miksi haukkua? Miksi aina moittia ja irvistää ikeniään? Miksi ei mieluummin hyväksyä kaikkea sellaisenaan kuin se oli sekä koettaa parhaansa mukaan olla itsekin hyvä ja tulla toimeen maailmassa?

Olihan kaikilla niin raskas kuorma kannettavanaan. Miksi sitä vielä moitteella, ivalla ja pilkalla

raskauttaa? Eiväthän he olleet itse luoneet itseään. Eihän ollut heidän syynsä siis, jos heissä olikin ehkä joitakin puutteita ja vajavaisuuksia.

Tahtoivathan kaikki hyvää. Tarkoittivathan kaikki omaa parastaan, ja siinä sivussa muidenkin parasta, mikäli se ei nimittäin sattunut ristiriitaan tuon edellisen kanssa.

Siis oli maailmanjärjestys hyvä oikeastaan. Oli parasta ainakin myöntää se hyväksi ja oikeudenmukaiseksi, sillä vain siten oli mahdollista saada rauha sielulle. Ja oli parasta ilman muita mutkia siihen alistua. Sillä olihan parempi tehdä se nöyrällä, iloisella mielellä ja omasta vapaasta tahdostaan kuin tehdä se nyrpeänä ja jonkun korkeamman voiman tahdosta, koska siihen jokaisen, joka elämään kuului, kuitenkin ennemmin tai myöhemmin, tahtoen tai tahtomattaan, oli pakko alistua.

Musti oli löytänyt elämän avaimen. Hän oli saapunut henkisillä ja ruumiillisilla harharetkillään sille suuren rauhan portille, jonka takana hämmöttivät jo ikuisen rauhan ja autuuden asuinsijat.

XI

Höyhensaarille.

Musti oli päättänyt tarinansa.

— Etkö sitten koskaan käynyt kotona enää?
kysyin.

— Kävin, kävin kerran, virkahti Musti suru-
mielisesti. Mutta siellä oli kaikki niin vanhaa
ja rapistunutta. Portti oli kallellaan, puutarhan
polut umpeen sammaltuneet, portaat kasvoivat
sieniä ja laiturilla oli puoleksi vajonnut vesira-
jaan . . . Joitakin outoja kesävieraita siellä näkyi
kartanolla vilahtelevan, niillä koira, typerä, itse-
tyytyväinen keskinkertaisuus, joka ei tainnut
mitään temppuja edes . . . Eihän siellä voinut
elää . . . Lähdin pois . . .

— Kävitkö entisen isäntäsi haudalla edes?
kysyin vielä.

— Kävin. Aikomukseni oli oikeastaan siihen
kuolla, kuten olen kuullut kaikkien kunnan koi-
rien tapana olevan, ja paneuduinkin jo siihen
pitkälleni. Olin hyvin väsynyt näet ja minua
nukutti. Mutta enhän minä ollut mikään kun-

non koira! Maattuani vain pari päivää siinä, tunsin itseni jo täysin levänneeksi, ja silloinhan olisi ollut sulaa hullutusta jäädä siihen enää turhan tautta loikomaan . . .

— Ja niin matkustit sinä jälleen maailmaan?

— Niin. Ja alotin jälleen entisen kulkuri-elämäni.

— Mutta sen koommin sinä et ole haukkunut.

— En. Se tuntui minusta niin joutavalta ja tyhjänpäiväiseltä. Ja kun en itse haukkunut enää, en voinut ymmärtää niitäkään, jotka vielä viitsivät samaa virkaa harjoittaa.

— Sinä, joka itse olit ennen niin kiivas ja koppava olevinasi?

— En tuntenut enää entistä itseäni. Tosin muistin, että jos ennen joskus lähikaupungin markkinoille pistäysin, näin ympärilläni joka taholla jo niin paljon haukuttavaa, etten ehtinyt sanoa muuta kuin hau!, niin jo toisaalla joku toinen yhtä väärä ja moitittava asia vaati huomiotani . . . Tuolla ketunkauppias . . . tuolla karuselli . . . tuolla hevonen, jota akka ajoi . . .!

— Ja sitten? . . .

— Sitten näin suurten kaupunkien kaduilla niin paljon saastaa ja irstaisuutta, ettei minulla

ennen ollut siitä aavistustakaan, mutta se oli minusta vain surullista eikä muuta . . .

— Ja nyt? . . . Minusta tuntui kuitenkin kuin sinä olisit haukkunut äsken?

— Nyt istun minä tämän sinisen sillan päässä ja vartioitsen tietä Höyhensaarille. Jos haukun, haukun vain huvikseni ja iloani osoittaakseni, kuten äsken sinun tullessasi.

Syntyi hetken hiljaisuus.

— Kuules, Musti, virkahdin ajatuksissani. Kenties sinä sittenkin olet kuollut?

— Niinkö arvelet? kysyi Musti hiukan surullisesti. Voi olla.

— Kenties sinä sittenkin kuolit sinne isäntäsi haudalle, vaikka et itse tiedä siitä? Voihan sellainenkin olla mahdollista.

— Sitä ei voi tietää niin tarkalleen, myönsi Musti. Sitten olisi tämä vain unta. Mutta silloin olet sinäkin aivan varmasti kuollut ja meidän on parasta lyödä kättä toisillemme.

Teimme sen tukevasti. Unhon virta vieräi meinojaan, kuplat kimmelsivät kuutamossa sillan kaarten alta.

— Sinulla on karhun kämmen, virkahti Musti irvistäen. Oikea Nallen kämmen!

— Voi olla, virkahdin hajamielisesti. Mesikämmen minä olenkin. Mutta yö on jo pitkälle kulunut ja on aika mielestäni, että nyt molemmat lähdemme Höyhensaarille.

— Tulen ainakin sinulle tietä näyttämään, vastasi Musti.

Ja niin lähdimme me molemmat sillan sinisiä palkkeja myöten taivaltamaan, Musti edellä, minä perässä, hyvä mieli kummallakin.

Välillä kääntyi hän aina kallella päin taakseen katsomaan, seurasinko minä todellakin.

— Mitä mietit? kysyi hän häntäänsä heilauttaen.

— Runoa, vastasin. Taikka oikeammin, meidän yhteistä hautakirjoitustamme.

— Ja se kuuluu?

— Näin.

Ja pian hyräilimme me molemmat kohti Höyhensaa-ria samotessamme:

„Musti tarjoo kypälää,
käppyrässä hännänpää,
pane päänsä kallelleen,
näyttää tietä Nallelleen . . .“

SISÄLLYS.

	Siv.
I. Sininen silta	5
II. Maitokuppi	13
III. Mustin mietteitä	29
IV. Käynti pappilassa	39
V. Oudoilla ovilla	51
VI. Hovin herra	65
VII. Ampiaispesällä	85
VIII. Mustin metkuja	97
IX. Suuria muutoksia	107
X. Kaiken häviö	113
XI. Höyhensaarille	125

EINO LEINO

on ennen julkaissut:

I. Alkuperäisiä teoksia.

<i>Maaliskuun lauluja</i>	—: 50
<i>Tarina suuresta tammesta</i> y. m. runoja	1: 50
<i>Yökehrääjä</i> . Runoja	2: 50
<i>Sata ja yksi laulua</i>	2: 50
<i>Tuonelan joutsen</i> . Näytelmäruno	1: 25
<i>Ajan aalloilta</i> . Runoja	1: 75
<i>Hiihtäjän virsiä</i>	—: 75
<i>Johan Vilhelm</i> , 3-näyt. näytelmä	2: 50
<i>Sota valosta</i> , 5-näyt. näytelmä	3: 50
<i>Pyhä kevät</i> . Runoja	2: 50
<i>Kivesjärveläiset</i> . Kertomaruno	2: 50
<i>Kangastuksia</i> . Runoja	2: 50
<i>Päiväperhoja</i> . Pieniä tarinoita	2: —
<i>Helkavirsiä</i>	2: 50
<i>Kaunosielu</i> . Kuvaus	1: 75
<i>Simo Hurtta</i> . Runoja Ison vihan ajoilta	1: 50
<i>Talvi-yö</i> . Runoja	1: 75
<i>Naamioita</i> , I. Näytelmiä. (Väinämöisen kosinta. — Hii- den miekka. — Pentti Pääkkönen. — Lydian ku- ningas. — Meiram.)	3: 25
<i>Naamioita</i> , II. Näytelmiä. (Melankolia. — Lalli. — Niniven lapset.)	3: —
<i>Naamioita</i> , III. Näytelmiä. (Maunu Tavast. — Simo Hurtta. — Ritari Klaus.)	4: —
<i>Naamioita</i> , IV. Näytelmiä. (Carinus. — Alkibiades)	4: —
<i>Naamioita</i> , V. Näytelmiä. (Tuomas piispa. — Tar- quinius Superbus. — Shakkipeli.)	3: 25

<i>Naamioita</i> , VI. Näytelmiä. (Kirkon vihollinen. —		
Maan parhaat. — Iloitutus. *)	. . . . .	3: 50
<i>Päivä Helsingissä</i> . Pilakuva	. . . . .	1: 85
<i>Runokirja</i> . Valikoima laulurunoutta	. . . . .	3: 50
« « « koruk.	. . . . .	4: 75
<i>Tuomas Vitikka</i> }	. . . . .	3: —
<i>Jaana Rönty</i> }	Romaaneja routavuosilta	3: —
<i>Olli Suurpää</i> }	. . . . .	3: —
<i>Halla</i> . Runoja	. . . . .	2: 25
<i>Nuori nainen</i> . Neljä kertomusta	. . . . .	2: 50
<i>Työn orja</i> . Romaani	. . . . .	3: 25
<i>Rahan orja</i> . «	. . . . .	3: —
<i>Naisen orja</i> . «	. . . . .	3: 25
<i>Onnen orja</i> . «	. . . . .	3: 25
<i>Tähtitarha</i> . Runoja	. . . . .	3: 25
<i>Seikkailijatar</i> . Novelli	. . . . .	2: —
<i>Painuva päivä</i> . Runoja	. . . . .	2: 50
<i>Pankkiherroja</i> . Kuvaus nykyaikaisesta suomalaisesta		
liike-elämästä	. . . . .	3: 25
<i>Mesikämmen</i> . Joulutarina vanhoille ja nuorille	. . . . .	2: 50
<i>Elämän koreus</i> . Runoja	. . . . .	3: 25
<i>Paavo Kontio, Lakit, tohtori</i> . Romaani	. . . . .	3: —
<i>Kalevala näyttämöllä</i> . (Alkukuvaelma. — Maailman		
luominen. — Aino. — Sammon taonta. — Kyl-		
likki. — Lemminkäinen Tuonelassa. — Pohjolan		
hää. — Kullervo. — Sammon ryöstö. — Väinä-		
möisen lähtö. **)	. . . . .	4: 50

*) Kukin näistä näytelmistä on saatavissa myös erikseen Kustannusosakeyhtiö Kirjan Näytelmäkirjaston numeroina 68, 69 ja 70 à 1: 50.

**) Teos saatavissa myös kolmena eri niteenä, joissa kussakin kolme kuvaelmaa, Kustannusosakeyhtiö Kirjan Näytelmäkirjaston numeroina 78, 79 ja 80 à 1: 75.

II. Suomennoksia.

- Topelius*: Regina von Emmeritz.
    < Kypron prinsessa.
Runeberg: Kuningas Fjalar.
    < Nadeschda.
Racine: Phaidra.
Schiller: Wilhelm Tell.
Goethe: Iphigeneia Tauriissa.
Maailman kannel: Valikoima laulurunoutta.
Dante: Jumalainen näytelmä I—III (Helvetti. — Kiirastuli.
    — Paratiisi).
-

- Anatole France*: Kuningatar Hanhenjalan ravintola.
Tagore: Puutarhuri.
-

III. Arvostelevia teoksia.

- Suomalainen näyttämötaide* 19⁹/402 . . . . . 2:—
Suomalaisia kirjailijoita. Pikakuvia 4: 25
    <   <   koruk. 5: 75
Suomalaisen kirjallisuuden historia 1: 75
-

Uusinta alkuperäistä kaunokirjallisuutta.

Hilda Tihlä: Ihmisiä, romaani keskisäädyn elämästä, 300 sivua, hinta 3: 50.

Eero Eerola: Lauluja ja runoja, tekijän uusin kokoelma, hinta 2: 50.

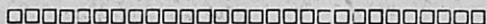
Esko Uura: Jyskyt, muistelmakuvia semi-naarielämästä, hinta 2 mk.

Kyösti Virta: Kärpäsestä härkänen, leikillinen kyläkuvaus, hinta 2: 50.

Eino Keftunen: Akkunaruufu, tarinan-tynkä pikkupojista, hinta 1: 50.

Eero Alpi: Rantalassa, 3-näytöksinen näytelmä, hinta 1: 50.

ARVI A. KARISTO
Kustannusliike, Hämeenlinna.

Hinta 2:50